

**200 rokov v histórii najstaršej papierne so strojovou
výrobou v Uhorsku,
alebo len čriepky z minulosti**

**I. ČASŤ: Dvesto rokov v histórii najstaršej papierne so strojovou
výrobou v Uhorsku v Slavošovciach**

Prierez jednotlivými etapami v Papierni Slavošovce

1817 Johanna G Y Ü R K Y

2017 Ing. Slavomír BARČ, podnikový riaditeľ SHP, a. s. Slavošovce

Príspevok vznikol v roku 2017 pri príležitosti 200. výročia vzniku papierne v Slavošovciach.

II. ČASŤ: Nedosnívaný sen

Črta zo života generálneho riaditeľa papierne Ing. Bohumíra Janatu z 23. októbra 1944 od autora Jiřího Zaťoviča (uverejnené so súhlasom autora).

Príspevok vznikol v roku 2010 v rámci projektu Pamäť ľudu, Terra Incognita II., ktorý podporil Košický samosprávny kraj.

I. ČASŤ

Dvesto rokov v histórii najstaršej papierne so strojovou výrobou v Uhorsku v Slavošovciach

Epocha rodiny GYÜRKYOVCOV A HORNACHEROVCOV

Pohľad na spomenutú históriu, či už hore alebo dole dolinou povedľa koryta štítnického potoka, môže byť zaujímavý už aj z pohľadu známeho gemerského zbojníka Michala Dovca, alebo Dovčíka. Keď potreboval doplniť svoju zbojnícku kapsu, navštívil bohatých majiteľov a papierenské mlyny povedľa štítnického potoka, až po Rochovce. To už len na dôvažok od majiteľov vtedajších hámrov, mlynov a baní. Súviselo to aj s históriou železných hámrov, neskôr papierenských mlynov pod historickým Hájom. Tu sa časom zrodila papiereň, ktorú založila dovtedy celkom neznáma a skromná slovenská žena Johanna Gyürkyová. V histórii rodov Markušovcov a Gyürkyovcov, z ktorých pochádzala Johanna a jej manžel Dávid Gyürky. Medzi obidvomi rodinami vraj bola dlhoročná pravota o dedičstvo po prvých ženách Gyürkyho a Markuša, ktoré si mal prisvojiť Gyürky.

Povrávalo sa, vraj ešte vtedy, že počas pravoty sa zjavovali v papierni Gyürkyho v Ochtinej obidve zomrelé ženy, akoby nemali ani v hrobe pokoja pre túto dlhoročne sa ťahajúcu pravotu. Jeden z účastníkov sporu, starý Dávid Gyürky však týmto povestiam neveril. Starý Gyürky po večeroch sedával pri zaprášenom okne, utrápený navyše aj lámkou a trasúcimi sa rukami prepočítaval svoj majetok, či mu nebudaj z neho neodbudlo. Podobne sa mali údajne správať aj Markušovci, ktorí vlastnili tiež dom v Ochtinej.

Markušovci mali viacero detí, medzi nimi už spomínanú Johannu, ktorá sa narodila ešte v roku 1796 v čase dlho ťahajúcom sa spore o dedičstvo. Súd prisúdil, aby im Gyürky vyplatil 700 zl., ale Gyürky s vyplatením dlho otáľal. Spoliehal na rady syna Jána, ktorý sa chcel stať pravotárom. Ondrej Markuš mal za druhú manželku Alžbetu Trstiensku. Bola to žena veľmi príčinnivá, usilovná a do každej práce ako i do obchodu súca. Chodila sama na jarmoky až do Spišskej Novej Vsi na Spiši s jedným koníkom, keď bolo treba, poháňala si ho sama a nielen to, ešte si ho aj osedlala a jazdila na ňom. Z manželstva vzišli deti: Ján, Johanna, Zuzana a Júlia. Doba bola ťažká, remeslá nešli a vysúdené peniaze, ku ktorým sa rodina nemohla dostať, by sa zišli.

Ondrej sa rozhodol, že treba sprobovať a dôrazne švagra popýtať. Prišiel a zaklopal na dvere Gyürkyho usadlosti. Tento sedel sám so svojou lámkou a ťažkými myšlienkami. Na všetko bol sám a synovi Jánovi vrtali v hlave myšlienky – chce byť učným a pánom. Dávid, ten bol taký vetroplach a pracovať sa mu nechce. Rozum mu blúdi za zábavami, hrou a poľovačkami. Dávid zostal prekvapený návštevou švagra. Markuš, keď videl švagra v takomto

stave, poľutoval ho. Nečakal dlho a nadhodil otázku. „Čo ťa sem priviedlo, švagre?“ opýtal sa. „Môžeš si pomyslieť, potrebujem groše a nemám ich a ty mi dáš prisúdenú výplatu,“ znela odpoveď. Gyürky sa nedal: „Ani ja na ňu nemám.“ Markuš si vzdychol: „Vždy tá istá nôta, vstúp do seba a uvedom si, že ty mňa moje deti okrádaš! A už by raz mohol tomu byť koniec, aby aj tie úbohé duše našich žien konečne našli pokoja.“ Gyürky na to zareagoval rozčúlene: „A ty tomu veríš?“ „Verím, neverím, ja som ich nevidel a ako dobrý evanjelický kresťan neverím v povery, ale dačo na tom aj môže byť...“

Markuš vstal, keď Gyürky predtým buchol palicou o zem a povedal: „Nič na tom nie je.“ Na zvuk palice vstúpila do izby pani, zavolala na slúžku, aby doniesla večeru a víno, zavolala aj Dávida a Karola, Ján bol v tom čase v Rožňave. Nalievala víno, aby udržala dobrú náladu pána švagra. Bála sa, že ten ich bude znova žalovať a prinúti vydať tie nešťastné peniaze. Bolo už neskoro večer, keď si Markuš uvedomil, že je už čas odísť. Čakal, že príde domáca pani, aby sa odporúčal. „Tak sa mi zdá, že je tam von víchor,“ poznamená Gyürky. „Tak sa mi vidí,“ odpovedá Markuš, stojaci pri dverách a vtedy zacítil náraz dvier, ktoré sa otvorili dokorán. On odstúpil.

Čo videl Gyürky, že tak zastenal? Jeho hlava sa zvrátila nazad, sviečka zaplápolala, jeho oči dostali výraz zdesenia...

Markuš zatvoril dvere, aby sa odporúčal a odišiel. On nevidel nič, ale ľudia, ktorí ešte pracovali v papierni sa božili, že videli obe panie – nebožky sestry, ako sa zjavili na dvore a odtiaľ prechádzali všetkými priestormi papierne a dvere sa pred nimi otvárali a zatvárali. Cestou sa vraj dohadovali. Hlasy nebolo počuť, ale rukami rozkladali, kývali hlavami a pohybovali sa, až nakoniec obe zmizli v nočnej temnote.

Tu končí história, ktorú začala písať a nedokončila Terézia Vansová.

Starý Gyürky neveril týmto povestiam, ale teraz sa na vlastné oči presvedčil. Toto starca rozrušilo a je možné, že zapôsobilo na jeho myseľ. Onedlho na to, v roku 1810 starý Gyürky zomrel. Vdova sa dostala do veľkých ťažkostí, hoci jej po mužovi zostal slušný majetok. Bol to okrem spomenutého mlyna na papier v Ochtinej a objektov v Slavošovciach, tiež dom v Rožňave s hospodárstvom. Mala ešte zaplatiť 700 zlatých Markušovi, čo by ju finančne zruinovalo. Tútorom jej detí sa stal známy pravotár Komlaki, ktorý poradil vdove, aby oženila svojho syna Dávida s Markušovou dcérou Johannou a 700 dlžných zlatých im vydala ako veno.

Dávid bol však ľahkomyseľný mládenec, a Johannka nemala ešte ani 16 rokov. Stará Gyürkyová na tento obchod ale pristala. Počula, že Johannka je rozumné a pilné dievča a dúfala, že privedie jej syna Dávida k rozumu. Aj Markušovci boli s tým spokojní, lebo nemali peniaze na ďalšie pravotenie.

Celé takéto počínanie sa Johannke nepáčilo, lebo od svojich rodičov nedostala žiadne veno a nechcela sa vydať len kvôli usporiadaniu nových pravôt, lebo počítali tých 700 zlatých ako veno. O Dávidovi sa po celom okolí niesla zlá povest' márnotrátника, ktorý nepoznal cenu peňazí. Johannka sa potajomky a v duchu modlila, aby sa nemusela vydať. Osud a vôľa rodičov však rozhodla. Nevie sa, ani v myslení ľudu sa nezachovalo, či ešte potom sa obe nešťastné ženy zjavovali. Zdá sa, že povest' o ich zjavovaní vznikla z viac ako 20 ročnej pravoty o dedičstvo

po nich. Po obidvoch ženách neostali žiadne deti, lebo ako Gyürky, tak i Markuš nemali deti z prvého manželstva. Ani Johanne sa nedostalo vlastného podielu na dedičstve. Zohrala len určitú rolu pri vydaji za mladého Dávida Gyürkyho.

A ani v jej ďalšom živote to nemala ľahké. V papierni v Ochtinej ju nevíkali s úsmevom, keďže nemala veno, dostávalo sa jej len pohrdania. Nešťastná mladá ženička, nevesta, musela robiť tie najhrubšie práce v domácnosti aj v papierni. Jedine stará vdova Gyürkyová sa k nej správala slušne.

Boli to práve prvé roky manželstva, ktoré mali rozhodujúci vplyv na celý jej ďalší život. Johanna musela ťažko pracovať aj vtedy, keď čakala dieťa a mala porodiť, nič sa jej neodpúšťalo.

Boli to pre ňu ťažké časy, ale Johanna práve tu spoznala prácu spojenú s výrobou papiera. To ale nebolo všetko, jej neľahký život bol ešte strpčovaný správaním ľahkomyselného muža. Keď mala všetkých starostí a útrap dosť, rozhodla sa odísť bez muža späť k rodičom. Aj keď svoj úmysel neuskutočnila, predsa len nastal v živote Johanny rozhodujúci obrat. Bolo to v roku 1814. Stará pani Gyürkyová mala v zástave dva zmienené železné hámre medzi Čiernou Lehotou a Slavošovcami, ktoré vykúpila za 9 000 zl. r. m. Mal to byť jeden hámor pri Hornom vodopáde, tento dala synovi Dávidovi, druhý synovi Karolovi. Keďže práci v hámroch sa nedarilo, stará pani Gyürkyová v nich stratila do toho času až 20 tisíc zlatých. Hámre neprosperovali z rôznych dôvodov, boli to aj zlé cesty, ktoré zdržiavali dovoz uhlia a železnej rudy až z Hrádku. Hámor v Slavošovciach bol, ako vtedy píše samotná Gyürkyová, doslova hrozná budova. Pravdu povediac, nebolo tam jediného kúta, vhodného k bývaniu. Všetko bolo časom znivočené. Johanna túžila po tom, aby mohla čím skôr odísť z Ochtinej. Preto prijala vďačne aj túto možnosť, nastahovať sa do hámru v Slavošovciach.

Johanna mala pred sebou odvážny plán, urobiť z hámru papiereň. S plánom sa zdôverila lehotskému farárovi menom Podhorský, ktorý bol sčítaný a zaoberal sa okrem vecí duchovných aj technickými. Lehotský pán farár s jej plánmi súhlasil a prisľúbil jej všestrannú pomoc. Bola to odvážna myšlienka Johanny, pretože už v tom čase musela rátať aj s veľkou konkurenciou. Ak si ozrejíme vtedajšiu situáciu, zistíme, že len v gemerskej stolici bolo vtedy deväť mlynov na papier a z týchto bolo šesť v údolí štítnického potoka (riečky). Mlyny, ako sme už na predchádzajúcich stránkach spomenuli (aj na stránkach Slavošovských obecných novín), boli aj v Ochtinej, Rožňave, Rochovciach, Markuške, Štítniku, Nadabule, Čiernej Lehote a v Dobšinej. Ďalej boli po jednom v Muráni a v Kokave nad Rimavicou. V tých časoch vznikol tiež mlyn na papier v Slavošovciach, ktorý patrilo Andrejovi Hiršovi (Hirsch), na mieste, kde sa dodnes hovorí „V Hirši“.

Dávid Gyürky, manžel Johanny, však nesúhlasil s jej plánmi a až keď mu so zdvihnutým hlasom pohrozila, že od neho odíde aj s deťmi k rodičom, ustúpil a počúvol. Konečne v zime roku 1817 sa manželia presťahovali do slavošovského hámru. Najprv však museli vykonať ohromnú prácu, aby sa tam mohli nastahovať a ako-tak bývať. Obytný dom (ak sa to dalo tak nazvať) bol z dreva, dielňa z pálených tehál a kde už tehly nepostačovali, museli vystačiť aj použité dosky ohádzané hlinou. Všetko staré drevo aj už použité šindle z hámru boli spotrebované k nutnej prestavbe budovy, v ktorej však nebolo možné v zime pracovať, nakoľko nechránili pred mrazmi, ktoré tam boli časté. Peňazí bolo stále menej, nepostačovali

ani na plánované podnikanie Johanny. Prvým krokom bolo, že si ich musela vypožičať na vysoké úroky od miestnych aj okolitých sedliakov. (Svedčia o tom zachované potvrdenky a dlžobné úpisy.)

Zariadenie papierne bolo na tie časy ešte primitívne. Jeden holander a tri stupy boli poháňané starými kolesami, ktoré sa po roku rozpadli. Prvotná výroba papiera sa orientovala na staré handry, ktoré sa nakupovali a dovážali, ale aj donášali v nošiach z celého Uhorska. Aj tu platil výmenný obchod. V primitívnych holandroch sa takto získaná zmes, ešte hrubá kaša, zomlela ďalej na jemnú kašičku. Bolo to na jar 1818, keď Johanna Gyürkyová s manželom začali s výrobou papiera. Spočiatku museli pracovať obaja za pomoci učňa a dievčaťa. To bol na tie časy celý personál papierne. Manželia sami zbierali z veľkej kade papierovú kašu do foriem, na sitá. Bol to spočiatku hrubý papier na balenie, ktorému sa hovorilo „šrenc“. Aj napriek všetkej námahe, prekážkam, ale aj závesti, darilo sa im na tie časy papier dobre predávať. Cestou na výmenu predajcovia nosili na skle maľované obrázky zbojníkov, hôrných chlapcov a svätých. (Bola to práca našich obyvateľov z Veľkých Slavošoviec (maďarsky Nagyszlabos).

Aj keď sa papier na tie časy vyrábala ešte len ručne, papiernictvo bolo už remeslom a papiernici sa tešili mnohým výsadám. Že bolo aj umením, dokumentuje nemecké pomenovanie „Papiermacher-kunst“. Po francúzskej revolúcii sa šírila už i tlač, čím spotreba papiera narastala. Zo slavošovskej papierne v tom čase denne vychádzal veľkopovozník menom Hencel, ktorého rodina menom Macková, žila v Gočaltove. Furmani smerovali do kraja za Miškovec aj do južných zemí Uhorska. Vracali sa s cenným nákladom handier, ktoré boli spracované na jemný papier. Následne celý rad vracajúcich sa povozov bol naložený papierom pre zákazníkov. Okrem úspešného podnikania rodina Gyürkyových bola požehnaná 6 deťmi. Dobré pokračovanie narušila zákerná choroba Dávida, ktorá ukončila jeho život v roku 1826. Mladá, sotva 30-ročná vdova musela niesť celé bremeno, navyše venovať sa aj výchove šiestich sirôt.

V susednom papierenskom mlyne v Hirši vtedy pracoval dobrý odborník Kristián Hornbacher, ktorého služby Johanne ponúkol majiteľ Hirša. Uplatnil sa ako znamenitý odborník, odmeňovaný navyše podielom zo zisku. Aj za takýchto podmienok uprostred práce došlo k zblíženiu mladého Hornbachera s peknou dcérou Johanny, Máriou. Sobáš bol požehnaný v roku 1838. Rodina mala časté kontakty s jeho domovom, Nemeckom, kde žil starší brat Kristiána, Bedrich. Navrhol získať pre Slavošovce papierenský stroj, ktorým ešte v Uhorsku nebola vybavená žiadna továreň, lebo strojový papier mal lepší odbyť. Tieto snahy

podporoval aj švagor Pavol Gyürky, ktorý bol už na skusoch v Nemecku. Kupovať nový stroj na dlh, nebolo pre Johannu lákavé, pričom jej majetok predstavoval 19 000 zlatých. Bol tu ešte aj dlh 8 000 zlatých.

Johanna sa však sama chcela presvedčiť o výhode strojovej výroby, a tak v roku 1840 vo veku 44 rokov vyrazila do Nemecka so svojím zaťom Kristiánom Hornbacherom. Cestou navštívili aj staršieho brata Kristiána, Bedricha. Všetci traja odcestovali do Heilbronn, kde po dôkladnej prehliadke u firmy Gustav Schaeuffelen vytúžený stroj bol zakúpený. Po kúpe stroja na výrobu papiera založili novú firmu „Johanna Gyürky a spol.“ Doma, po úmornej ceste ju

čakalo navyše poníženie, závišť aj intrigy. Bola jej odmietnutá už sľúbená pôžička. Začala sa prestavba továrenskej budovy a ako bolo ujednané vo Wildbachu, vedenia slavošovskej papierne sa ujal pán Bedrich (Fridrich) Hornbacher. Konečne v novembri 1842 už bol papierenský stroj uvedený do chodu. Veľkým zadostučinám bolo, keď nový stroj opustil prvý vyrobený papier. Bolo však ešte potrebné nielen zaplatiť dlh, ale aj ďalšie príslušenstvá stroja, poslať splátky a Johanne zostávalo po všetkých investíciách ledva 1300 zlatých. Firma Schaeuffelen jej však bola ochotná počkať so splátkami. Osvedčila sa byť lepším priateľom ako rodina a majitelia susedných papierových mlynov.

K zmenám došlo aj v rodine, keď sa najmladšia dcéra Amália vydala za miestneho zámožného gazdu Kováča, syn Alexander zostal ako účtovník v podniku. Hlavou a dušou celého podniku ale zostáva naďalej čulá a rozhodná pani Johanna. Podnik bol prosperujúcim a v tom čase sa mu žiadny iný podnik v Uhorsku nevyrovnal.

Švagor Johanny Karol Gyürky, spoločne aj so zaťom Ondrejom Madaraszom, zlákaní dobrou prosperitou podniku, zriadili obdobne továreň na strojovú výrobu papiera. V konkurencii s Johannou ale neobstáli a časom zanikli. Po zavedení strojovej výroby v roku 1842, sa postupne z obyčajného papierového mlyna konečne stáva podľa ich predstáv továreň. V harmonickej spolupráci Gyürkyových a Hornbacherových rodín podnik utešene vzrastal. Rodiny sa konečne dočkali vytúženého blahobytu a úcty, nielen od blízkych susedov v Gemeri – Malohonte, ale aj od mnohých vzdialených obchodných partnerov. Čas sa ale zastaviť nedá, ani politické zmeny. Prešli mesiace a roky, nadišiel pohnutý revolučný rok 1848 a s ním mnohé nečakané zmeny.

Nové prúdy a ideály prenikli aj do tejto doliny medzi horami. Aj sem začali prenikať nové myšlienky šírené dobrovoľníkmi, pribúdalo ich, ale peňazí nepostačovalo. Ľudovít Košút dáva preto tlačiť vlastné peniaze, tzv. Košútovky. Vodoznačkový kvalitný papier pre spomínané peniaze bol vyrobený v Slavošovciach. Kristián Hornbacher, motivovaný revolučnými názormi, vstupuje do rožňavskej gardy, odhodlaný zúčastniť sa bojových akcií. Svoje myšlienky o zveľaďovaní papierne už neuskutočnil, pretože 11. decembra 1848 padol u Budanca. Rodina i podnik jeho smrťou utrpeli ťažkú stratu. V miestnom kostole na pamätnej tabuli by malo byť zachované jeho meno, ako priekopníka strojovej výroby vo vtedajšom Uhorsku. Miesto večného odpočinku našiel v rožňavskom cintoríne.

Bedrich Hornbacher sa oženil s druhou dcérou Johanny, úspešne stál na čele podniku. Dlhoročnou prácou vyčerpaná Johanna už na mnohé nepostačovala. O svojom osude sa zmieňuje v liste, ktorý je opisom jej trampôt: „Možno tak zázračne s pomocou a milosťou všemohúceho pána Boha, vernou a poctivou prácou nášho váženého riaditeľa, sme sa dostali až tak ďaleko. Ľudia, ktorí poznali moje postavenie ešte pred 36 rokmi, keď dobrý môj muž ešte žil, vyjadrujú sa teraz, že Boh mojím prostredníctvom vykonal zázrak. Musím však priznať, že žiadnej žene na svete neprajem, aby musela prežiť toľké trápenie, starosti a bojov, ktoré som musela pociťiť. Bola som silnej povahy, kľudného a pevného ducha, majúc vždy dôveru v pána Boha. Keby som bola mala spokojný život, ako moji dobrí predkovia, rodičia a možno i prarodičia, mohla som sa dožiť aj veku 95 rokov. S prežitými starosťami ubúdalo mojich síl, už od mojich 58 rokov. Keď píšem tento list už ako 67 ročná, moje sily, viac duševné ako telesné, sú už podlomené. Nie však kvôli mojím deťom. Sú bezpríkladne dobré, majú všetky dobré

spoločenské postavenie a úctu. Menovite najstarší syn Ludvík, ktorý je lekárom. To on dokonale poznal povahu mojej choroby, ktorá ma dlhoročne trápila. Lieči ma a udržuje na želanie všetkých mojich dobrých detí. Dožila som sa v láske vnukov i pravnukov.“

Toto boli posledné zachované riadky napísané rukou šľachetnej ženy, dobrej matky a jedinečnej pracovníce. Jej dedičstvom zostáva široké pole práce, zachované nám, žijúcim. Je odkazom, aktuálnym aj pre dnešné dni a roky, ktoré uplynuli nielen od jej narodenia, ale najmä od roku 1817, roku založenia najstaršej papierne so strojovou výrobou v Uhorsku, doposiaľ existujúcej v Slavošovciach.

Johanna Gyürkyová zomrela 20. augusta 1865 vo veku 69 rokov. Jej dve dcéry sa vydali za bratov Hornbacherovcov. Jedna z dcér Johanny Gyürkyovej Mária, narodená 13.12.1819 zomrela v Rožňave, kde bola aj pochovaná dňa 21.10.1873 na miestnom cintoríne. Najstarší syn Ludvík bol lekárom v Rožňave, syn Pavol majiteľom papierne v Tisovci, syn Ondrej inžinierom, podplukovníkom v arzenáli vo Viedni. Spoločne s poľným maršalom Uchatiusom bol konštruktérom dela, ktoré armáde v Bosne preukázalo dobré služby. Jeho mimoriadne schopnosti sú známe, bol konštruktérom lietadla v Uhorsku, vydavateľom a autorom spisu: „Umenie lietania“. Je pozoruhodné, že táto jeho činnosť bola známa ešte v roku 1870. Najstarší syn Ludvík, na ktorého vo svojom liste matka Johanna spomína, sa nakazil pri obetavej lekárskej práci epidémiou, ktorá vládla, cholera. Tejto nebezpečnej chorobe, pred ktorou zachránil mnoho iných, podľahol v roku 1875.

Dôstojný náhrobník zakladateľky na cintoríne odliali v jednej z najznámejších gemerských zlievarní v Drnave. Ich meno je aj na reťazovom moste v Budapešti. Návštevník, ktorý príde na cintorín v Slavošovciach si môže prečítať to, čo o Johanne a členoch rodiny ešte nevedel. Mramorové pamätníčky okolo majú členovia Hornbacherovcov a ďalší riaditelia papierne. Každým rokom na sviatok Dušičiek tu pribudnú kvety vďaky a zapálené sviečky. Venčeky vďaky žene, ktorá dala tomuto regiónu prácu. V roku 200. výročia však počas osláv nemal kto symbolický venček z účastníkov položiť.

Spočívajú tu aj manžel Kristián Hornbacher, na epitafe náhrobku si návštevník môže prečítať:

*„Manžel jej zomrel vo Svätej vojne,
syn ďaleko od svojej matky, domoviny,
ona zostala u dcér osamelá,
ukončiac svoje poslanie odišla
za synom a manželom, aby jej poslanie
voči živým a mŕtvym sa naplnilo.
Tam žehnajú jej vernosť verný
manžel a syn.
Tu ako znak vďaky jej dcéry,
Dali matke hrob postaviť dcéry“.*
(preložené z maďarčiny)

Kvety nechýbajú ani na tomto zdanlivo zabudnutom hrobe.

V týchto časoch v regióne Gemera pôsobilo mnoho ďalších podnikavých rodín, vykonávajúcich svoju živnosť. Obdobne aj v blízkosti papierne v Slavošovciach bolo niekoľko

menších, živoriacich papierničiek. Platilo to aj pre papiereň, ktorej vlastníkom bol Dr. Heinz, lekár v Rožňave. Tento podnikal v Masníkove. Jeho vodoznakom bola svätoštefanská koruna s nápisom „Požehnanie vlasti“. Lepšie prosperujúcou bola papiereň, patriaca rodine Martinzi. Zanikli, nestačili konkurencii slavošovskej papierne. Okrem toho boli ešte v Dobšinej a v Rožňave dve papierne, Remendzikova a Niklova a v najbližšom susedstve papiereň Hirschova. Zámerom Bedricha Hornbachera bolo zlúčiť podnik Hirschov, masníkovský a slavošovský tak, aby tvorili jeden pevný celok. To sa podarilo až neskôr.

Rokmi, ako sa menia ľudia, mení sa aj kraj. Aj keď je to iba pozvoľne, aj tak aj v pamätiach mnohých akoby zostával rovnaký. Na rovnakom mieste stoja okolité Stolické hory, masívny Kohút a Harová. Rovnakým tokom tečie Štítnický potok, oblaky prúdia nad hlavami ustaraných ľudí o živobytie a prácu. Prácu, ktorú tomuto regiónu dala Johanna Gyürkyová. Tak aj slavošovský závod prácou lopotiacich sa a meniacich sa ľudí bol organizačne pozmeňovaný a zdokonaľovaný nielen rokmi, ale aj stáročiami. V spomenutých časoch sem nevedla železnica, doprava sa uskutočňovala koňmi na povozoch. Uhlie do papierne sa prepravovalo z Plešivca do Slavošoviec, papier a hotové výrobky zas opačnou cestou. Bolo to množstvo konských záprahov vo fabrike, viac ako sto koní. Ťažko sa už dnes dovtípiť, čo všetko s tým súviselo, aj vykonané potrebné pomocné práce.

Bedrich Hornbacher starší zomiera v roku 1870. Jeho syn Bedrich, ktorý sa oženil so svojou sesternicou Júliou viedol podnik ďalej. Presnejšie až do roku 1881, keď sa presťahoval do Budapešti. Celý podnik aj so železným hámrom v Gemerskej Hôrke, ktorý už predtým kúpil, následne odovzdal spoločnosti „Erste Ungarische Papierindustrie A. G. Budapest“. Zomiera v Budapešti v roku 1886. Toľko z krátkej histórie, ktorou sa končí jedna z prvých epôch podniku, epocha dovedy patricijskej priemyselnej rodiny GYÜRKYOVCOV A HORNBACHEROVCOV.

Papierne po roku 1881

Ako je uvedené, v roku 1881 bol slavošovský podnik prevzatý Erste Ungarische Papierindustrie A. G.“, bol financovaný veľkoakcionármi tejto spoločnosti, presnejšie Union Bankou vo Viedni a firmou Ellisen Reeder a spol. Vedúcim riaditeľom bol vymenovaný pán Karol David. Medzi prvé kroky vedenia patrilo rozhodnutie zakúpiť masníkovský podnik a zo železného hámru v Gemerskej Hôrke vybudovať továreň na celulózu. Bol to aj dlhoročný sesterský podnik Slavošovskej papierne. Celulóza dovážaná z Rakúska bola drahá, bolo vtedy na mieste, aby papiereň mala vlastnú celulózu. Takto to existovalo ešte v 20. storočí.

V súvislosti s históriou papierne a výrobou konkrétnych druhov papiera sa už koncom roku 1897 rozhodlo o rekonštrukcii druhej, masníkovskej papierne. Povedľa všeobecného továrenského vodoznaku bol pre jemné papiere slavošovské zavedený zvláštny filigrán 3 hviezdy, ohľadom čoho bola s Leykom – Jozefálskou papierňou uzatvorená zvláštna dohoda.

Na tomto mieste treba spomenúť aj niektoré dobové fakty, tvoriace históriu najstaršej papierne, bez ktorých by nemohla existovať ako jeden celok, prechádzajúci historickými zmenami.

Prvý papierový mlyn 1759
Továreň prešla do vlastníctva Gyürky 1787
Druhý papierový mlyn 1800
Majitelia, rodina Hirsch 1812
Prestavba hámra na mlyn J. Gyürkyovou 1817
Továreň prešla do majetku
Hornbachera (priženením) 1825
Patrila majetku Gyürkyovcov 1825
Mlyn postavený na papiereň 1840
Masníkov papierový Mlyn
z pôvodného železného hámra
prestavaný na papierovú továreň 1845
Druhý papierový mlyn skončil činnosť 1845
Patrila najetku Madarász 1845
Tretí papierový mlyn skončil činnosť 1845
Továreň už ako strojná výroba papiera 1873
Drevobrusiareň 1879
IV. brusiareň – Závod M. P. I. r. t. 1880
Prechod továrne do vlastníctva
Első magyar papier ipar, a. s. 1882
Stavba na bielenú celulózu 1882
Postavená riaditeľská budova 1890
Brusiareň Hirsch 1897
Budova k PS I. a kancelária I. p. 1908
Budova Vyšná – filtre 1908
Drevený sklad kotúčov Vyšná 1908
Veža papierne Vyšná, výroba živice
(na glejenie) 1910
Budova k pap. strojom 1910
Budova pre holendre vo Vyšnej 1910
Prístavba k holendrom 1910
Vyšná – sklad kaolínu 1910
Budova k PS II. 1912
Strojovňa Vyšná
(parný stroj, pôvodne ležiaci) 1913

Ako v živote človeka, tak aj v papierni sa nedalo vždy postupovať len podľa plánov vedenia. Vyskytli sa neočakávané prekážky, medzi ktoré patrilo požiar v roku 1892. Schopnosťou vedenia sa pomerne rýchlo podarilo odstrániť škody už v nasledujúcich rokoch 1893 – 1894. Aj to, čo je tu spomenuté, časom zaniklo, zostáva len v pamäti. Technická revolúcia pokračovala aj tu tempom úmerným dobe. V rámci uskutočňovanej výstavby bol postavený ďalší potrebný papierenský stroj, označený ako PS II. Výstavba nových strojov predpokladala zabezpečiť

potrebné vodné zdroje. Využil sa prítok lehotského potoka. V blízkosti miesta od starého mlyna, kde kedysi mala stáť lehotská papiereň. Vyhĺbilo sa umelé koryto popod Háj s následným využitím vodopádu a Tajchu. Prívod vody rokmi dostával novú podobu, vychádzal zo Záfangu (lapač piesku so stavidlom vedúcim do blízkosti pôvodného potoka).

Spomenutý požiar v histórii papierne nebol jediným, podobným bol požiar v Masníkove v roku 1909, keď vyhorel ďalší papierenský stroj PS III. Jeho rekonštrukcia a zároveň aj ďalší rozvoj papierne sa uskutočnil za vedenia riaditeľa Ing. Viliama Bräunera. Plynulá a dobrá prevádzka papierne by nebola mysliteľná bez potrebných zdrojov energie. Ešte v roku 1909 začala výstavba tzv. plamencových kotlov na paru o 12,5 atp a brusiarne dreva so štvorkomorovým hydraulickým drevo- brúsom od firmy Voith. V roku 1911 sa začalo budovanie základov pre papierenský stroj PS IV o pracovnej šírke 255 cm a rýchlosti 120 m/min. Jeho výstavba bola ukončená ešte v tom istom roku.

Produkcia stroja bola zameraná na požiadavky a zvýšený dopyt novinového, rotačného papiera. Špecializovaná výroba bola aj v časti papierne, zvaná Vyšná. Vyrábala sa tu špeciálny a kvalitný papier z handier, vhodný na ceniny a bankovky. Už v minulosti poslúžil na tlač tzv. Košútových bankoviek (revolučný rok 1848).

Rozvoj výroby narušila 1. svetová vojna. Napriek tomu sa v časti papierne Vyšná začala výroba povrchovo glejených papierov. Došlo k postaveniu ďalšieho potrebného papierenského stroja – PS V, o pracovnej šírke 160 cm. Z jeho prevádzky vychádzali biele a farebné klobúkové papiere, jednostranne hladené.

Po roku 1923 všetky účastiny bývalej spoločnosti papierne odkúpila Moravská priemyselná a agrárna banka so sídlom v Brne. Rok 1926 priniesol nepredvídanú situáciu okolo predaja papierne a celulózky v Gemerskej Hôrke v rámci likvidácie závodov na Slovensku českým kapitálom. Bol utvorený Akčný výbor na záchranu papierne zo zástupcov robotníkov a poslancov obcí. Viedol ho ev. farár Eugen Kuzmány z Slavošoviec. Bolo to obdobie, známe aj ako Plešivská konferencia. Výsledkom vyjednávania bolo, že štát na modernizáciu papierne poskytol subvenciu 18 miliónov Kčs. Bolo to v dôsledku podniknutých krokov na záchranu fabriky a Celulózky v Gemerskej Hôrke. Na pamiatku záchrany fabriky bola v časti Vyšná, pri vstupe do administratívnej budovy a výrobných priestorov na ľavej strane, osadená pamätná tabuľa, pripomínajúca tieto udalosti, záchranu fabriky.

Bola venovaná Prof. Ing. Michalovi Ursínymu, profesorovi Českého učení technického v Brne, ktorý bol členom Akčného výboru a zaslúžil sa o záchranu fabriky. Pri slávnostnej inštalácii pamätnej tabule, táto bola odovzdaná do starostlivosti gen. riaditeľovi Ing. Bohumírovi Janatovi. Pri likvidácii historického jadra Vyšnej, vrátane vežičky a príľahlých výrobných priestorov, bola sňatá a dočasne uložená. Sľubovaného zriadenia múzea papiernictva v týchto objektoch sa Slavošovce nedočkali. Likvidácia týchto dobových priestorov začala v roku 1988 o 15,00 hod. za vykonania nevyhnutných bezpečnostných opatrení – deštrukciou trhavinami. Pamätnej tabuli sa našlo časom dôstojné miesto uprostred nového areálu papierne v blízkosti administratívnej budovy na torze zachovaných kolových mlynov z Vyšnej. Návštevníci papierne môžu zhliaďnúť dva artefakty súvisiace s históriou papierne. Bolo to za pôsobenia podnikového riaditeľa Ľudovíta Kacziana. V tom čase papiereň ešte postrádala pamätnú

tabuľu zakladateľke papierne Johanne Gyürkyovej. Dočkala sa jej v roku 2007 po 190 ročnom čakaní, umiestnená je v časti hlavnej vrátnice. K jej inštalácii došlo pričinením podnikového riaditeľa Ing. Milana Hadača, autor textu na tabuli je PaedDr. Milan Sajenko.

Z poskytnutej subvencie vládou ČSR na záchranu fabriky, vybojovanej Akčným výborom na záchranu papierne, postupne dochádzalo k rozšíreniu strojového vybavenia papierne. Bolo to v rokoch 1927 – 1928 keď sa začalo s budovaním 4 parných kotlov na tlak 32 atp a zauhľovania. Bola postavená nová turbína od výrobcu koncernu ŠKODA, spojená s priamym ozubeným prevodom a novým drevobrusom o výkone 32 m² za 24 hod. Došlo k zrušeniu kotolne vo Vyšnej. Bolo zavedené nové potrubie z Masníkova. Ležiaci parný stroj z Vyšnej sa dočkal likvidácie v roku 1988, nedostal možnosť uchovania ako historický artefakt v múzeu papiernictva. Bola spravená rekonštrukcia PS II – urobené opatrenia na zvýšenie rýchlosti stroja. Uskutočnila sa postupná modernizácia brusiarne, došlo k GO PS II., stroj bol doplnený veľkým sušiacim bubnom na výrobu jednostranne hladných papierov. Realizovalo sa zvýšenie výroby grafických papierov z 1600 – 2000 kg/8 hod. na 2800 – 3200 kg/8 hod.

Pôsobenie Ing. Bohumíra Janatu ako generálneho riaditeľa v rokoch 1929 – 1944

V roku 1929 nastúpil za generálneho riaditeľa Ing. Bohumír Janata. Jeho snahou bolo, aby ako splnomocnenec banky čo najviac minimalizoval dopad hospodárskej krízy, aby v konečnom dôsledku závod bol sebestačný. Zaviedol v papierni prísny režim kontroly surovín a spiatočných vôd, viac sa dbalo na postih nešetrnosti z nedbanlivosti. Obdobne sa postupovalo voči pokusom organizovania štrajkov nezodpovednými živlami, ktoré ohrozovali prevádzku papierne, čo narušovalo aj ekonomickú stabilitu fabriky a sociálne istoty zamestnancov.

Po rokoch prekonanej krízy sa výroba začala stabilizovať. Roky pôsobenia generálneho riaditeľa Ing. Janatu znamenali maximálny prínos pre papiereň. Dochádza k zvyšovaniu exportu papiera do ďalších krajín, napríklad aj do Indie a Číny. Rýchlosť papierenského stroja PS IV sa zvýšila z doterajších 120 m/min., čo znamenalo až 10 ton papiera za zmenu. Následne už v roku 1939 boli zakúpené stroje na výrobu zošitov od firmy Riegler z Plešivca a firmy Brück. Týmto krokom sa začína rozbiehať výroba zošitov v Slavošovciach, s logom Tri zvony, získavala fabrika nové odbytišťa. Tieto osobne zabezpečoval generálny riaditeľ, do papierne prichádzali nové objednávky. Dôkazom boli archivované objednávky, ale aj súkromná agenda generálneho riaditeľa v následných rokoch s poštovými známkami, predtým tu z neznámych orientálnych aj exotických krajín. Archív bol po roku 1950 zošrotovaný. Išlo aj o likvidovanie cudzojazyčnej literatúry, bankoviek a štátoviek v jazykoch západných krajín, Izraela a pod. Pri spomínanej literatúre určenej na šrotovanie dohliadala colná správa. Pri utajených dokumentoch aj ŠTB. Mnohé zo skartovaných dokumentov sa aj tak dostali za brány papierne. Pokračovalo zavedenie výroby buničitej vaty (bola to predzvesť očakávanej vojny po expanzii Nemecka), obdobne aj krepovaného papiera najrozmanitejších farieb. V rokoch 1938 – 1939 iniciatívou pracovníkov vývojového oddelenia a vedúceho chemického laboratória Ing. A. Sajenka bola vyrobená špeciálna zmes na čistenie obľúbenej bielej koženej obuvi. Vojnou prerušená výroba v papierni bola nahradená výrobou kože na obuv, podrážky, čižmy, mydla

na pranie, umývanie, holenie a nedostatkových liekov. V súlade s iniciatívou generálneho riaditeľa pri nedostatku droždia na pečenie chleba v domácnostiach sa z divoko rastúceho chmeľu vyrábal potrebný kvások, ako náhrada droždia. Spomínaná zmes na čistenie obuvi mala príznačný názov, ktorý zapadal do tejto lokality „GEMERIT“. Výrobný postup, ako aj dokumentácia sa nezachovala, aj keď u odberateľov bol po nej dopyt.

V období po nástupe do funkcie gen. riaditeľa Ing. Janatu hodno spomenúť aj to, čo sa neobjavilo, ale súviselo s jeho životopisom. Od jeho tragickej smrti v roku 1944 sa žiadna zmienka v dobových publikáciách, ani v periodikách, ani medzi pôsobiacimi riaditeľmi v papierni v Slavošovciach neobjavila. To čo sa postavilo, vybudovalo v papierni za jeho pôsobenia, dostalo sa ďaleko za hranice vtedajších Slavošoviec. Túto zmienku si zaslúži už aj preto, že v roku 2017 uplynulo 200 rokov od založenia významnej papierne v Uhorsku. Nemalo by zapadnúť v histórii papiernictva na Slovensku do zabudnutia, stojí za jeho opráštenie, tak ako samotné meno Ing. Janatu, ktoré je aj súčasnému vedeniu a papierenskému priemyslu Slovenska tabu.

Do Slavošoviec prišiel Ing. Bohumír Janata z Ružomberka. Predtým pôsobil v Nemecku a Taliansku. Zmenil vzhľad papierne a tzv. továrenskej kolónie, čo možno vidieť na zachovaných dobových fotografiách. Spoločne s rodinou, manželkou Miladou, dcérou Hertou, synom Reném a najmladšou Miladou žili v areáli papierne. V dome, osadenom nad bývalou Vyšnou v prízemí s dvomi úradníckymi bytmi, prádelňou, podpivničeným objektom. Súčasťou bytu bol udržiavaný park so skleníkom, o ktorý sa staral záhradník menom p. Špiner, neskôr p. Just. Budova v rokoch socializmu, keď slúžila aj účelom LM, dostala pomenovanie „Smokovec“. Bola osadená v peknom, udržiavanom prostredí s neďalekou ľadovňou na dlhodobé udržiavanie potravín. Objekt v súvislosti s likvidáciou Vyšnej bol zbúraný. Ľadovňa bola zapustená v blízkosti objektu a vodárne. V období zimy do nej navozili kocky ľadu, ktoré narezali v zamrznutom Tajchu (rozmerov približne 1x1,5 m). Potrebnú teplotu udržali aj po 2 roky. Ľadovňa bola tiež likvidovaná. Víno a ďalšie potraviny sa skladovali v podzemnej pivnici, kde víno bolo uložené naležato. O rodinu sa starali 2 slúžky a kuchárka. Byt bol v čase vojny, za neprítomnosti gen. riaditeľa a jeho rodiny zdržiavajúcej sa v Banskej Bystrici, zdevastovaný, zariadenie odcudzené, vzácne mramorové krby, dobový interiér zničený. V papierni boli zamestnaní dvaja kvalifikovaní učitelia, starajúci sa o povinné rozcvičky zamestnancov počas pracovného procesu. Mali na starosti aj rodinu gen. riaditeľa, usilovali sa o ich zdravý telesný a duševný režim.

Veľa času riaditeľ trávil pobytom v zahraničí na služobných cestách. K dispozícii mal šoféra a osobné auto. Autá v čase SNP poskytlo odd. kpt. Kvitinského, obdobne papiereň aj nákladné autá. Ovládal väčšinu svetových jazykov. V rodine sa zdržiaval v čase cirkevných sviatkov, na 1. mája, pri oslavách 125. výročia vzniku papierne v roku 1942. Známy bol náročnosťou na prevádzku a častou kontrolou pracovísk. Dbal na šetrné zaobchádzanie so surovinami, na zdravotný stav zamestnancov, ktorí mali byť cvičencami Sokola. Prísne kontroloval užívanie alkoholu v pracovnej dobe. Známy bol ako skúsený diplomat, spolupracoval s členmi vlády pri pomoci papierni, budovaní bytov pre zamestnancov, podobne ako u Baťu.

Zasadil sa o budovanie novej železničnej trate a tunela po odtrhnutí územia Slovenska hortovským Maďarskom. Vtedajšej slovenskej vláde podal návrh na vybudovanie železničného spojenia „Gemerské spojky“, zo sídla okresu Dobšinej, tunelmi s napojením na

trať Červená skala – Margecany. Poslancom za vládu bol pre Slavošovce spisovateľ Dr. Emil

Boleslav Lukáč. V papierni bola silná organizácia Matice slovenskej a ženský spolok Živena, ktorý viedla jeho manželka pani Milada. Ich staršia dcéra Herta uzavrela manželstvo s diplomatom USA pôsobiacim na Slovensku do čias nátlaku Nemecka na Slovensko. V dôsledku tejto skutočnosti rodina odišla do USA, kde žila do konca života. Dcéra Milada sa vydala za bakteriológa, neskôr profesora a akademika Dionýza Blaškoviča. Po vytvorení ČSR tragicky zahynula pri autonehode v Čechách, bývali v Bratislave. Poskytol významnú pomoc zdravotníctvu okresu, pri vyriešení pôvodcu epidémie zápalu mozgových blán v 50. rokoch. Syn René bol vysokoškolským odborníkom v papiernictve, pôsobil v Čechách, Rakúsku, na Slovensku (v Štúrove).

Generálny riaditeľ Ing. Bohumír Janata v Slavošovciach pôsobil od roku 1929 do tragickej smrti v októbri 1944 v Banskej Bystrici. V čase SNP papiereň s vedomím riaditeľa pomáhala protifašistickému odboju budovaním bunkrov a zemljanok pre utečencov pred frontou, židov a ilegálnych pracovníkov, aj materiálne, potravinami, šatstvom. Poskytla finančnú pomoc SNP vo výške okolo 200 000 korún (brigáde K. Gottwalda). Po vypuknutí SNP bol poverený dozerať na riadny chod papierne. Ochranou do Slavošovciach bol poverený RNV okresný žandársky veliteľ Ľudovít Pevný. (Doklad v ŠOA Rožňava, zároveň o jeho politickej spoľahlivosti.) Po vypuknutí SNP sa zdržiaval v Banskej Bystrici, často v Národnom dome, kde sa stravoval a stretával sa tu so spolupracovníkmi a obchodnými partnermi. V osudný októbrový deň v roku 1944 počas večere so známymi došlo k nečakanému zvratu. Do objektu vtrhli dvaja ozbrojení muži, z ktorých jeden prišiel k stolu, kde Ing. Janata večeral, ukázal na neho so slovami: „To je ten kapitalista,“ následne uchopili menovaného, odviekli ho dverami v prízemí na dvor, kde ho zastrelili. Páchatelia sa následne stratili v šere za prítomnosti ohromeného hľúčku prekvapených návštevníkov v obave o svoje životy. Medzi prítomnými boli vtedy niektoré osoby z prostredia papierne. Podľa nich išlo o bývalého zamestnanca papierne, prepusteného pre vyhrážanie sa a navádzanie k štrajku. Prítomný v miestnosti bol aj spisovateľ prof. Ján Čajak ml., dopisovateľ SNR, kultúrny atašé doprevádzajúci angloamerickú misiu pri prechode cez Prašivú. Situáciu zostavovateľovi príspevku takto zaznamenal.

Ďalší rozvoj papierne

Zastupovaním generálneho riaditeľa v papierni boli poverení Ing. Ján Izák a Bohumil Kynčl, ktorý mal na starosti technické vedenie papierne, býval v byte, kde je dnešná obvodná lekárnica. Ing. J. Izák zahynul tragicky pri služobnej ceste do Bratislavy. V 50. rokoch boli známe balónové akcie z Nemecka proti ľudovodemokratickému zriadeniu ČSR. K havárii lietadla došlo vo vzdušnom priestore v blízkosti popradského letiska. V tomto čase z papierne do ČR odchádza aj ďalší z riaditeľov B. Kynčl. V papierni začalo obdobie riaditeľov z politicky angažovaných zamestnancov a národnej správy. Bolo to neskôr aj v súvislosti s organizáciou

a štruktúrou papierenského priemyslu na Slovensku (Banská Bystrica, Harmanec, Hencovce, Ružomberok).

O slavošovskej papierni sa často zmieňovala aj dobová tlač. Aj keď výroba papiera bola dosť známa, pomerne málo ľudí by vedelo povedať, kde sa Slavošovce nachádzajú. Pritom papier sa vyvážal do piatich svetadielov. Spojenie so Slavošovcami viedlo od Zvolena rýchlikom do Plešivca a odtiaľ hore dolinou až na konečnú. Dnes sa aj to stratilo, Slavošovce sú na konci doliny, nie sveta. Keď sa prípadní návštevníci pred rokom 1938 konečne dostali do papierne, boli prekvapení čistotou a poriadkom. Pred papierňou a v nej boli vysadené kvety, ozdobné kríky. To isté bolo aj medzi bytmi pre robotníkov, upravené a pestované záhony, príjemné prostredie s lipami a smrekmi okolo Tajchu. Exkurzie, ktoré už vtedy prichádzali do papierne, vítal generálny riaditeľ Ing. Bohumír Janata, vysoký príjemný muž, anglosaského výzoru, ktorý sem prišiel z chýrnej papierne v Ružomberku, kde začínal kariéru. Potom viedol obozretne a úspešne nielen papiereň, ale aj celulózku v Gemerskej Hôrke.

Papiereň to nemala ani vtedy ľahké, mimoriadne ťažké obdobie je zastihlo v roku 1939 po Mníchovskej dohode a Viedenskej arbitráži. Citelne postihla papiereň strata celulózky v Gemerskej Hôrke, ktorá zostala na horthyovskom území. Výrobné kontakty však nikdy prerušené neboli. Slavošovce zostali vkliessené v lone svojich materských hôr, bez komunikácie a možnosti styku s okolitým svetom. Aj tu sa našli nezodpovedné živly, ktoré demonštráciami usilovali o pripojenie k Maďarsku, vrátane papierne a okolitého priemyslu. Generálny riaditeľ Janata v tomto neistom čase dokázal konať rozhodne a s prehľadom. Povolal asistenčnú vojenskú rotu zo Štítnika na ochranu majetku papierne. Dokázal obnoviť poštové spojenie cez kopce do Dobšinej, pôvodne musel poštár chodiť peši.

V novembri 1938 vláda na základe požiadavky papierne vyslala do Slavošoviec ministerského radcu p. Koryčanského. Tento pracoval v zastúpení Okresného úradu v Slavošovciach, ktorý zatiaľ ešte nebol v Dobšinej. Vojenská posádka na základe jeho intervencie dala k dispozícii papierni vojenské povozy na prepravu najnutnejšieho potrebného tovaru a surovín. Do Slavošoviec boli dovezené zásoby potravín a múky pre pekáreň zásobujúcu celé okolie. Pre potreby papierne sa časom podarilo zachrániť sesterský podnik, celulózku v Gemerskej Hôrke.

Novým územným rozdelením hraníc podnik prišiel o väčšinu svojich odbytišť (Lučenec, Košice atď.), za ktoré musel hľadať náhrady. Žiaden zo slovenských podnikov v tom čase nebol postihnutý v roku 1938 tak ako Slavošovce. Intervenovaním u vtedajšej slovenskej vlády, gen. riaditeľ predkladal návrhy na vytvorenie nového železničného spojenia (Gemerské spojky), vybudovanie tunela pod Homôlkou, pripojením na územie od Lubeníka na Revúcu, Tisovec, Brezno. Našli sa aj návrhy na realizáciu spojenia s Červenou Skalou a Margecanmi z Dobšinej tunelmi. Viedli k tomu dôvody vývozu a dovozu surovín, potrebného dreva, ktorého na okolí bolo síce dosť, ale nebolo ešte zrelé pre výrobu papiera. Návrhy však zostali na papieri, obdobne ako aj trať z Nižnej Slanej do Štítnika.

Začatím novej výroby zošitov pre školy, vrátane vývozu do zahraničia sa Slavošovská papiereň stáva známou v celej Európe, v Afrike aj v Arabských Emirátoch. Vyrábali sa napr. zošity s portrétmi cisára Etiópie Haile Selasieho a jeho rodiny. Táto výroba je už dnes

minulosťou. Zošity vysokej kvality vyrába firma NOTES v Betliari, majúca logo TRI ZVONY. Pekný pohľad na prelome rokov 1938/1939 bol aj v ďalších výrobných oddeleniach papierne, halách, ktoré postupne pribudli. Pracovali tu skupiny dievčat, žien aj mužov z Čiernej Lehoty, Slavošoviec, Rochoviec, z Ochtinej, rodiska Johanny Gyürkyovej, a Štítnika.

Rezali papier, zošivali zošity, ďalšie ich šikovne balili, aby mohli cestovať vlakom do sveta. Ten, kto ešte v papierni nebol, mohol obdivovať túto krásu papiera z odľahlej od sveta papierne a nestačil sa čudovať. Chcel by si ho nabráť plnú náruč, poláskat sa s ním, isteže aj vysloviť poďakovanie tým, ktorí za jeho výrobou stoja. Nezabudnúť na skromnú, pracovitú zakladateľku papierne z neďalekej Ochtinej. Bola krstnou mamou P. E. Dobšínskeho.

Kronika tejto najstaršej papierne by nebola úplná ak by sme nespomenuli obdobie rokov 1929 – 1944, ku ktorým sa pokúsme vrátiť. Je to uvedené aj v publikácii „150 rokov papierne v Slavošovciach“. Výrazne sa tu zmenil celkový vzhľad životného prostredia, vzťah ľudí k práci. V roku 1942 si Slavošovce pripomenuli 125. výročie založenia papierne. Spomienkové fotografie dnes pripomínajú živé prostredie a slávnostnú atmosféru. Oslavy sa konali v areáli papierne, v novopostavenej hale, v kinosále, v parku pred kantínou, v obci, veľkej záhrade u Mišpále (Hronca). Prítomná bola široká verejnosť. Dôstojné bolo aj ocenenie zaslúžilých pracovníkov, robotníkov čestnými uznaniami, finančnou odmenou. Na zachovaných fotografiách si môžeme predstaviť vtedajšiu generáciu, ktorá tu bola pred nami, v spoločnosti gen. riaditeľa Ing. Janatu, Ing. Izáka, Ing. Kynčla a vyše stovky starých a prastarých rodičov terajších zamestnancov. Obdobné zábery sú na fotografii pred bývalými dielňami vo Vyšnej. Okrem pozvaných a hostí, oslavy boli prístupné širokej verejnosti.

Históriu papierne aj v prítomnosti pripomínajú ručne vyrobené papiere od roku 1817. Sú to dôkazy o existencii najstarších papierní. Pokúsme sa ešte zalistovať v zažltnutých papieroch ručne vyrobených v slavošovských papierňach, aby sme za priesvitkami – filigránmi uvideli dobu spred 200 rokov. Dávid Gyürky mal na vyrobených papieroch iniciálky D. G., korunku a poštovú trúbku. Používal aj označovanie DG a CO (Dávid Gyürky a spol.) Johanna po smrti manželky označovala vyrobené papiere rôznymi priesvitkami. Na ďalších priesvitkách sú dva skrížené banské čakany v ráme s korunkou. Z roku 1837 je priesvitka, ktorá má na ľavej polovici hárkku HMG (Hornbacher, Mária Gyürkyová). Obdobne na pravej strane priesvitky je nápis Nagy Szlabos MEDIAN, Masníkov mlyn mal priesvitku GK Regest. V roku 1840 – 1848 Karol Gyürky označoval akostné jemné papiere poštovou trúbkou, v ľavom rohu boli iniciálky G. K. Z Hiršovej papierne priesvitky údajne neboli známe. Prvé správy o výrobe papiera v Slavošovciach spadajú už do 18. storočia. Súvisia s menami chýrnych papiernických majstrov Martina Barmóczyho a Michala Gauru (1759 – 1770), ktorí k nám prišli z Popradu. O úspešnosti vtedajšej výroby svedčia zachované produkty ručne vyrobeného papiera a dobovými priesvitkami. Spomenuté priesvitky dávajú aj v prítomnosti orientáciu o jednotlivých papierňach, no zároveň aj o výrobcoch. Podrobnejšie sa dozvedáme z publikácií: V. Decker: Dejiny ručnej výroby papiera na Slovensku (1982), Začiatky a vývoj priemyselnej výroby papiera na Slovensku do konca 19. storočia (1971), Filigrány zo slovenských ručných papierní (1978), prípadne Bogdán I.: A magyarországi papíripar története (1530-1900).

Aj keď sa v Slavošovciach vyrábala aj jemný papier, mal svoju cestu vývoja. Táto v Slavošovciach súvisela s dlhoročne užívaným logom „TRI ZVONY“. Logo sa dávalo často nesprávne do súvisu so založením papierne v roku 1817. Jeho používanie bolo zaznamenané potom, ako v roku 1914 bola zrušená továreň na výrobu jemných papierov vo Fiume, dnešnej Rijeke. Celá výroba jemných papierov prešla s logom aj s filigránom – vodoznakom – priesvitkou do Slavošoviec. Od tých čias mala papieraň v Slavošovciach logo, charakteristické ako značka s výborným menom. Existencia znaku „TRI ZVONY“ zanikla pre slavošovskú papieraň, predajnou zmluvou v roku 2000 prešiel na firmu NOTES so sídlom v Betliari. SHP Slavošovce, a. s. má dnes oficiálny znak BIELU LABUŤ, ktorá ju reprezentuje na súčasných výrobkoch papierne i nad vstupom do podniku.

O tom, aký bol sortiment výrobkov papierne do roku 1995 je možné vidieť v nasledovnom prehľade:

Bezdrevné a stredojemné grafické a písacie papiere o plošnej hmotnosti 61 – 100g/m²

Bezdrevné krepové a jednostranne hladené papiere o plošnej hmotnosti 21 – 40 g/m²

Školské zošity s obálkou mäkkou a polotuhou

Poznámkové bloky šité, lepené a náčrtníky

Bloky pre tabule FLIP – CHART

Náplne do zápisníkov

Poznámkové kocky

Papierové pásky v kotúčikoch do počítačích strojov

Vrecúška potravinárske

Strihový papier

Papierové obrúsky – jednovrstvové krepované

Papierové obrúsky dvoj a trojvrstvové z tenkého tissuse papiera

V histórii papierne bol v krátkosti uvedený chronologicky rozvoj výroby celkom, následne aj strojovej výroby. Pre úplnosť krátky prehľad jednotlivých papierenských strojov, aj ich rok uvedenia do prevádzky: PS 1 – v roku 1841, PS 2 – 1893, PS 3 – 1844, PS 4 – 1912, PS 5 – 1917, PS 6 – 1937, PS 7 – 1948, PS 8 – 1958, PS 9 – 1965.

Niektoré organizačné zmeny papierne v krátkom postrehu

Dejiny najstaršej papierne mali pokračovanie. Začali rodinou Gyürkyových z Ochtinej, ďalej významnou etapou v Slavošovciach. Pokračovali pracovnými a rodinnými vzťahmi so známou rodinou Hornbacherovou. Následne do popredia vstupujú ich potomkovia, ktorí položili základy a vytvorili priaznivé podmienky pre rozvoj papiernictva na Gemeri a v Malohonte. Ich potomkovia žijú ešte dnes medzi nami. O ich rodine vyprával Ing. Eugen Beráts, ktorého matka bola poslednou z rodu Hornbacher. Poznatky obohatil dobovými fotografiami obrazov z archívov v Maďarsku, erbom a pečatným prsteňom. Sú obrazovou časťou ságy dvoch rodín.

Krátko po oslobodení v roku 1945 začala papieraň ako jedna medzi prvými na Slovensku s výrobou. Robotníctvo sa dožadovalo znárodnenia, a tak sa aj papieraň dostala pod národnú

správu. Došlo k vytvoreniu národného podniku – spojené papierne so sídlom v Harmanci. Generálnym riaditeľom sa stal Dr. Ing. Oskar Šimko. Pochovaný je v Bratislave v Slávičom údolí. Realizácia jeho plánov na ďalšiu výstavbu papierne, ako aj celého prostredia počnúc Čiernou Lehotou a končiac Štítnikom, by zmenila celý tento región k nepoznaniu. Jeho plány mali veľa spoločného s Baťom.

Ďalšia vývojová etapa so sebou prináša nové zmeny, národný podnik Slavošovské papierne bol zrušený, vytvorené sú Stredoslovenské papierne, opäť so sídlom v Harmanci. Táto zmena priniesla, že Slavošovce sa stali pobočným závädom tohto podniku. K zrušeniu Stredoslovenských papierní Slavošovce dochádza v roku 1963, keď Slavošovce opäť z organizačných dôvodov boli pridelené k n. p. Východoslovenské papierne a celulóžky so sídlom v Hencovciach. Podnikovým riaditeľom bol vymenovaný Ing. Jozef Gábriška. Následnou zmenou sa Slavošovské papierne stávajú štátnym podnikom. Podnik sa však dostal do krízy, hrozilo zastavenie výroby. A tak opäť zmena, v roku 1996 rozhodnutím vlády SR dochádza k zlúčeniu dvoch štátnych podnikov - SCP Ružomberok, š. p. a Slavošovských papierní, š. p.

V roku 2000 nasleduje ďalšia zmena, keď bola vytvorená akciová spoločnosť. Papierne Slavošovce boli začlenené do skupiny SHP GROUP (Slovak Hygienic Paper Group). Spoločnosť získala nový názov – SHP Slavošovce, akciová spoločnosť.

Na vstupnej bráne SHP Slavošovce, a. s. je oproti pôvodným „TROM ZVONOM“ od roku 1914, logo „BIELA LABUŤ“, ktorá má 107 rokov. Je to jedna z najstarších ochranných známk na Slovensku, dodnes užívaná a používaná, ktorá sa viaže k papierňam v Harmanci. Ide o kombinovanú ochrannú známku Harmanec 1829 s vyobrazením labute, skrýva sa za ňou história výroby papiera v Harmanci, siahajúca do 19. storočia. Je súčasťou firemných znakov všetkých členských závodov a obchodných spoločností SHP GROUP, vrátane Slavošovcov. Podľa jednej verzie to mala byť hus, schválený bol návrh labute, elegantnejšieho vtáka, symbolizujúceho čistotu, belosť, vernosť, čo sú vlastnosti dokonale patriace papieru, jeho vtedajšiemu významu pre človeka (HARMONY info 1/2010). Je na zachovanom ručne vyrobenom papieri u autora príspevku Hermanecz, labuť s predĺženým krkom, vo filigráne s rokom 1829.

Rozvoj papierenskej výroby ale pokračuje, prešiel mnohými etapami až do dneška. Ani sme sa nenazdali a je tomu už 200 rokov. V prítomnosti Slavošovce pokračujú v tradíciách výroby papiera, v súčasnosti výroby papierových obrúskov, už ako spoločnosť SHP Slavošovce, a. s.

Najnovšia história a súčasnosť SHP Slavošovce, a. s.
Za posledných 25 rokov sa v histórii fabriky uskutočnilo mnoho podstatných udalostí, ktoré ju nasmerovali do súčasného stavu. Záverom pohľad a najnovšia história papierne slovami povolaných, súčasného vedenia SHP Slavošovce, a. s.:

- Zmena spoločenského systému v roku 1989 dopadla aj na Slavošovské papierne. Vtedajší štátny podnik sa dostal do krízy a hrozilo zastavenie výroby.
- V roku 1996 došlo z rozhodnutia vlády k zlúčeniu dvoch štátnych podnikov SCP Ružomberok, š. p. a Slavošovských papierní, š. p.

- Privatizáciou SCP Ružomberok, a. s. sa začal ďalší rozvoj výroby papiera v Slavošovciach.
- V roku 1998 bol po požiari odstavený papierenský stroj č. 9 na výrobu stredoemných a grafických papierov. Rozhodnutie o odstavení tohto papierenského stroja v podstatnej miere ovplyvnil prudký nárast výroby grafických papierov v materskej spoločnosti SCP Ružomberok.
- V tomto roku sa realizovala rekonštrukcia papierenského stroja č. 8 so zameraním na výrobu krepovaných a tissue papierov.
- V roku 2000 bola vytvorená spoločnosť NOTES, a. s. Slavošovce, ktorej boli odpredané stroje na výrobu školských zošitov a poznámkových blokov.
- V roku 2000 sa závod Slavošovce odčlenil od materskej spoločnosti SCP Ružomberok a bola založená akciová spoločnosť Papierne Slavošovce, a. s.
- V roku 2002 bola spoločnosť Papierne Slavošovce, a. s. začlenená do skupiny SHP GROUP a spoločnosť získala nový názov SHP Slavošovce, a. s.
- Týmto momentom nastal v Slavošovciach postupný nárast výroby papiera pre hygienické účely a ukončila sa výroba jednostranne hladných papierov.
- V roku 2002 bol zakúpený zo SHP Harmanec obrúskový stroj NL 14 na výrobu obrúskov s možnosťou 4 farebnej potlače.
- V rokoch 2003 až 2004 bol uvedený do prevádzky nový obrúskový stroj NL 15 PERINI na výrobu bielych jednovrstvových obrúskov. V tom čase to bol najvýkonnejší stroj vyrobený vo svete na výrobu tohto sortimentu obrúskov.
- V roku 2005 bol uvedený do prevádzky obrúskový stroj NL16 na výrobu potlačených obrúskov so 6 farebnou potlačou, čo naštartovalo doterajšiu obchodnú spoluprácu s naším najväčším zákazníkom IKEA.
- V roku 2007 bola v Slavošovciach uvedená do prevádzky toaletná linka TL 8 hlavne na výrobu kuchynských utierok a okrajovo na výrobu toaletného papiera.
- V roku 2010 bol uvedený do prevádzky obrúskový stroj NL 17SDF s možnosťou deväť farebnej potlače.
- Rok 2011 bol bodom zlomu v ďalšom smerovaní výroby v SHP Slavošovce. V tomto roku bola premiestnená do SHP Harmanec TL 8. Na papierenskom stroji sa zmodernizovala výroba papierov farbených v hmote, uviedla sa do užívania Biologická čistička odpadových vôd a bol uvedený do prevádzky obrúskový stroj NL 18 na výrobu prevažne obrúskov z papiera farbeného v hmote. V tomto roku bolo rozhodnuté o definitívnom smerovaní ďalšieho rozvoja výroby obrúskov v Slavošovciach.
- V roku 2013 bol uvedený do prevádzky obrúskový stroj NL 19 SDF.
- V roku 2014 bol uvedený do prevádzky ďalší obrúskový stroj SDF NL 21 s možnosťou výroby obrúskov s razbou point to point.
- V roku 2016 bol uvedený do prevádzky posledný obrúskový stroj SDF NL 23 s možnosťou výroby obrúskov s plastickou razbou.
- V závere roka 2016 bola realizovaná investícia do Papierenského stroja (výmena nátokovej skrine a odvodňovacích prvkov sita), hlavne za účelom zvýšenia kvality vyrábaných papierov.

SHP Slavošovce sú začlenené do Skupiny SHP Group, ktorá sa objemom výroby a predaja zaraďuje medzi najväčších výrobcov hygienického papiera a hygienických papierov v Európe.

Za posledné dve desaťročia sa zo stagnujúcej fabriky vďaka rozsiahlym investíciám do výroby tissue papiera a do výroby obrúskov stala moderná spoločnosť, ktorá produkuje výrobky porovnateľné so špičkovou konkurenciou v celoeurópskom meradle. SHP Slavošovce majú v majetku moderné technológie, ktoré umožňujú vyrábať vysokokvalitnú produkciu obrúskov pri dodržaní náročných požiadaviek zákazníkov na ich kvalitu a hygienické vlastnosti. Vďaka vysokým úžitkovým vlastnostiam obrúskov vyrábaných v Slavošovciach sa tieto predávajú prakticky v celom svete.

Aktuálny objem výroby papiera na papierenskom stroji č. 8 je 15 500 ton/rok v sortimente výroby 14,5 až 23 g/m² bielych papierov a papierov farbených v hmote. Ročná kapacita výroby obrúskov vo všetkých sortimentoch výroby obrúskov – biele obrúsky, farebné obrúsky a printované obrúsky je v závislosti na sortimente výroby do 12 500 ton.

Momentálne sa pripravujú ďalšie investičné zámery hlavne do rozšírenia výroby obrúskov, do rozšírenia a modernizácie skladov a logistiky, ako aj do investícií na modernizáciu existujúcich strojných zariadení za účelom skvalitnenia výroby a za účelom znižovania nákladov na výrobu.

SHP Slavošovce sú najväčším zamestnávateľom v regióne Štítnickej doliny. Poskytujú zamestnanie pre viac ako 250 ľudí prevažne z blízkeho okolia Slavošoviec.

Záverom

Papiereň je najväčším zamestnávateľom v regióne Štítnickej doliny. Je to región s vysokou nezamestnanosťou, obyvatelia odchádzajú za ponúkanou prácou do cudziny – Českej republiky, Rakúska, Nemecka, Anglicka. Dochádza tak ku vzniku zmiešaných manželstiev. Zamestnanie ponúka Západoslovenský kraj vytváranými automobilkami, u žien je to opatrovateľstvo – Rakúsko, Nemecko, Anglicko.

Výroba v Slavošovciach sa vyvíja úspešne, svedčí o tom dopyt po výrobkoch – obrúskoch, ktoré sa prostredníctvom IKEA dostávajú do sveta pod názvom Harmony. Odvoz je zabezpečovaný širokou sieťou kamiónovej a železničnej dopravy. Ťažbu dreva, guľatiny uskutočňujú zahraničné firmy v okolitých lesoch, čo je prínosom pre nákladnú železničnú dopravu. Železničná osobná doprava bola v roku 2003 prepravcami SŽ zrušená. Ťažba dreva sa v konečnom dôsledku prejavuje holorubom. V jubilejnom roku 2017, pri dvestoročnici papierne, podnikovým riaditeľom je Ing. Slavomír Barč.

Prišiel aj odišiel jubilejný rok 2017, v ktorom sme si v Slavošovciach pripomenuli 200 rokov od vzniku najstaršej papierne so strojovou výrobou vo vtedajšom Uhorsku. Spomienkové oslavy sa uskutočnili v uzavretom areáli papierne SHP Slavošovce, a. s. Prítomné bolo vedenie SHP GROUP a pozvaní hostia z papierenských podnikov. História papierne pripomenul prezident a predseda predstavenstva Eco-Investment, spolumajiteľ Doc. Ing. Milan Fiľo, následne sa účastníci presunuli k historickému Tajchu a vodopádu, kde oslavy pokračovali.

Široká verejnosť a bývalí pracovníci pôsobiaci v minulosti v papierni, mali možnosť zhliaďnúť oslavy iba v krátkom vstupe televízie TA 3.

Pamätnú tabuľu zakladateľky pri vstupe do areálu podniku mali možnosť vidieť prizvaní hostia na vrátnici. Položenie kvetov na tomto mieste, ani na cintoríne, kde je pochovaná Johanna Gyürkyová a členovia jej rodiny, však súčasťou programu nebolo. Odhalenie pamätnej tabule sa uskutočnilo pri 190. výročí papierne v roku 2007. Súčasťou vtedajšieho slávnostného aktu za účasti predsedu vlády JUDr. Roberta Fica a Doc. Ing. Milana Fiľa zároveň znamenalo uvedenie do prevádzky nového stroja na výrobu kuchynských utierok. Mal zabezpečiť prácu pre desiatky pracovníkov. V prítomnosti tento stroj úspešne pracuje v Harmanci, v Slavošovciach bol iba dočasne.

Bohatá a pestrá je dlhoročná história papierne v Slavošovciach, ležiacej na úpätí Stolických hôr, nazývaných aj Krušnými. Tu na konci horného Gemera, kde v prítomnosti končí osobná vlaková doprava, nekončí však život ľudí, ktorým dala prácu zakladateľka papierne. O rozvoj papierenského priemyslu v rokoch 1929 – 1944 sa zaslúžila aj osobnosť muža, vtedajšieho generálneho riaditeľa papierne Ing. Bohumíra Janatu, ktorý tragicky zahynul v októbri 1944 v Banskej Bystrici. Zakladateľka papierne na svoju pamätnú tabuľu čakala 190 rokov. Priekopník papierenského priemyslu na Slovensku Ing. Janata na jej odhalenie zatiaľ čaká dodnes. Tragédia prenasledovala aj ďalších riaditeľov. V roku 1937 pri autohavárii zahynul riaditeľ Ing. Nešpor, v povojnových rokoch pri leteckej havárii riaditeľ Ing. Ján Izák.

Príspevok k životopisu generálneho riaditeľa Ing. Janatu v poviedke „Nedosnívaný sen“ v rámci projektu „Pamäť ľudu“ v roku 2010 publikoval spisovateľ Jiří Zaťovič. Je súčasťou projektu Terra Incognita II. s podporou Košického samosprávneho kraja. So súhlasom autora J. Zaťoviča je súčasťou príspevku k 200. výročiu založenia najstaršej papierne so strojovou výrobou v Slavošovciach, ako jeho II. časť.

História papierne je neodlučiteľná od histórie samotnej obce, od jej vzniku v roku 1318, od narodenia zberateľa prostonárodných slovenských povestí Pavla Emanuela Dobšinského 16. marca 1828. Vzdávajme mu úctu rodoľubov, ktorého krstnými rodičmi boli zakladatelia papierne – Johanna a Dávid Gyürky. Dobšinský túto skutočnosť neopomenul, keď v jednej so svojich prác počas pôsobenia v dnešnom Rožňavskom Bystrom uvádza: „Bez papiera zo Slavošoviec by som nemohol vydať svoje prvé zväzky prostonárodných povestí, ktoré vyšli v tlačiarni u Keka v Rožňave.“ Ďalšou osobnosťou je posledný nepriamy potomok Dobšinského, zaslúžilý umelec, profesor Ján Čajak ml., čestný občan Slavošoviec.

Načrime pri tomto vzácnom výročí do studnice minulosti, poďakovaním Vám všetkým, ktorí ste túto históriu tvorili svojimi pracovnými rukami a umom. Žijú medzi nami, aj keď sa osláv pamätného jubilea nezúčastnili. Zachovajme a zveľaďujme všetko čo máme, čo sme zdedili. Máme každý z nás vo svojom vnútri chrám, svoju svätyňu, neznižujme sa k tomu, aby sme ničili to, čo naši predkovia vytvorili.

Slavošovce 1. augusta 2017

Zostavil: PaedDr. Milan Sajenko

II. ČASŤ

NEDOSNÍVANÝ SEN

Črta zo života generálneho riaditeľa papierne Ing. Bohumíra Janatu z 23. októbra 1944 od autora Jiřího Zaťoviča (uverejnené so súhlasom autora).

Príspevok vznikol v rámci projektu Paměť ľudu: Terra Incognita II, ktorý podporil Košický samosprávny kraj.

Je zvláštne, ako sa mení naše vnímanie významu stavieb, ak poznáme ich históriu. Každý dom, most, veža, všetko v sebe ukrýva aspoň jeden príbeh. Stavby starnú pomalšie ako ľudia, ktorí ich kedysi budovali, ktorí tam voľakedy žili. Na tie veľké sa viaže mnoho osudov, veľa príbehov. V Slavošovských papierňach napríklad tento o niekdajšom českom riaditeľovi Bohumilovi Janatovi...

Bohumil sa vydal po novom násype. Za chrbtom nechal fabriku. Hluk z nej pohltilo ticho lesa. Ako vždy doteraz, aj dnes pocítil hojivú náruč prírody. Zanikla hrôza, ktorá sa na neho, jeho fabriku aj ľudí v dedine rútila zo všetkých strán, nič dočasné nebolo dôležité, zostávala len moc Všemíra a večná pravda o nesmrteľnosti života.

Samozrejme, tajomník okamžite odhadol, že ho znovu pochytila melanchólia a vystríhal ho, koľký raz už, aby zbytočne neriskoval. Aby nezabúdal, že lesy okolo Slavošoviec nie sú vôbec bezpečné. A nemal na mysli divú zver, myslel na ľudí, na zdivených ľudí, ktorí sa v lesoch okolo dediny vzájomne kántrili, šli si po krku a náhodné výbuchy ich zlosti ohrozovali predovšetkým nič netušiacich obyčajných ľudí, tých nepomenovaných hrdinov, ktorí s nasadením vlastných krkov udržiavali vieru v lepšie časy, v úctu k človeku a jeho životu.

„Ale jo,“ odvetil Bohumil na stokrát počutú výstrahu. Chápal, že tajomníkovi leží na srdci jeho osud. Najmä teraz, keď sa vojna prehupla, hádam už naozaj, do svojho definitívneho finále. Zo všetkých strán prichádzali správy o nových a nových chlapoch, ktorí zahodili strach, vytiahli spoza trámu v stodole starú flintu a pridávali sa k davu, k nezadržateľnej vlne, ktorá sa chystala vyšplechnúť nenávidených votrelcov, zmietnuť ich z povrchu krajiny. Lenže dobre vedel aj to, že kým sa okolo Slavošoviec pohybujú všetci tí partizáni, s ktorými mal doteraz do činenia, nebezpečenstvo mu nehrozí. Dá sa život človeka vykúpiť napríklad mydlom alebo kožami na čizmy či nad zlato cenenými liekmi, ktoré vyrobili v labákoch fabriky postavenej kedysi na výrobu papiera? Dá sa odmerať vďačnosť tak, ako stovky metrov plste, čo skladovali v továrni, ale z ktorej si všetci potajomky šli trojštvrťové kabáty, aby chlapi počas tuhej zimy nepomrzli?! Koľko životov zachránil on a jeho ľudia? Tak by to hádam stálo za ochranu toho jeho vlastného, nie?

Keď za ním prišli priatelia v roku 1929, mal za sebou štvrtstoročie skvelého života plného úspechov. Bolo málo takých uznávaných odborníkov. To, že sa naučil „variť“ papier v Ružomberku, ho posúvalo po šachovnici Európy – raz do Nemecka, inokedy do Talianska. A

keď sa vrátil domov, pokúšali ho, aby ukázal, čo v ňom je a odsťahoval sa do dedinky uprostred slovenských hôr, do papierne, nad ktorou už toľkokrát zlomili palicu... Nezaváhal.

Zastal a obzrel sa. Les sa pred ním ako na povel otváral a ponúkal mu pohľad na dedinu, ktorej dominovala kostolná veža. Veža, ktorá ho zaujala ešte skôr ako vysoký továrenský komín, keď sa pred ním prvýkrát otvorila panoráma doliny. Supiaci vláčik ho privádzal na novú štáciu.

Idylka skončila, len čo vystúpil z vlaku. Do nosa mu udrel charakteristický zápach papierenskej výroby. A hneď nato sa zhrozil, keď okolo papierne videl porozhadzované bedárske chalupy utopené v blate a odpadkoch, usmrkané polonahé deti, kúdoly dymu a začul všadeprítomný krik, plač a bedákanie. Akoby sa ocitol na inej planéte. Chvíľu mal chuť obrátiť sa a ujsť. Po toľkých významných továrňach, po toľkých vyznamenaniach za svoju prácu sa má zakopať v tejto diere? V tomto predpeklí? Navyše nevidel nikoho, kto by ho privítal. Nie, že by si potrpel na slávobrány a uvítacie ovácie, ale predsa len by bolo dobré, keby tu stál aspoň jeden človek, ktorý by mu povedal dobrý deň, vitajte a podal mu ruku. Položil kufor, upravil si klobúk, nadýchol sa o vykročil – priamo do papierne.

Nečakali ho. Dokonca ani riaditeľ Brauner tu nebol. Vraj si šiel obzrieť svoje nové pôsobisko v Gemerskej Hôrke.

„Tak sa u nás posadte,“ odkladal hlavný majster kopu papierov zo zosušenej stoličky. Bohumil sa na ňu pochybovačne pozrel, ale napokon to riskol. Všetko, čo doteraz videl, ho šokovalo. Či sa skydne zo starej stoličky už na veci veľa nezmení.

„Zajímalo by mne, kde budu bydlet,“ spýtal sa, aby zastavil majstra, ktorý zatiaľ splašene pobehoval po svojej kutici.

„To by vám mali povedať v kancelárii,“ mrdol plecom. Priateľské vítanie v úvode razom zmizlo. Bohumil v tóne jedinej vety pocítil pohrdanie. Bol len ďalší z dlhého radu Čechúňov, ako tu nazývali nechcených a neželaných ľudí. Nikoho nezaujímalo, že opustili svojej vzdialené domovy, aby pomohli. Videli v každom prichádzajúcom Čechovi votrelca a nepriateľa, čo ich prišiel okradnúť o biednu skyvu chleba.

Bohumil zo spomienok na chvíľu precitol a očami znovu prebehol násyp. Vzorne vybudovaný tvrdý podklad pre železničnú trať, ktorá spojí jeho milovanú fabriku so svetom. Zasa. Lebo keď pred pár rokmi, naozaj, je to len pár rokov, päť a čosi, čo Viedenská arbitráž odťala kus Slovenska a vhodila ho ako skrvavený úd do náruče Maďarska, ktoré sa šikovne pridalo na stranu vtedy najmocnejšieho a najdespotickejšieho vodcu v Európe, odťala papierňam životne dôležitú tepnu, ktorá ich spájovala so svetom, zdalo sa, že papierňam je koniec. Zdalo sa, že to zlomí väz aj Bohumilovi, čoraz častejšie počúval za chrptom reči o Čechúňovi, čo berie prácu Slovákom. Nebral na ľahkú váhu hrozenie pästou. No v novembri ešte netušil, že horšie chvíle ho čakajú hneď na jar. Len čo vznikol Slovenský štát, vystupňovali sa útoky voči českému riaditeľovi a kriklúni, medzi ktorých patrili najmä chlapi, čo sa nechceli podriaďiť disciplíne a novým poriadkom, už mali pocit, že vyhrali a nenávideného riaditeľa vyženú. A keď sa aj na múre jeho domu objavil vápnom namazaný výkrik *Češi peši do Prahy!* bol pripravený zbalit' sa a odísť. Ťažko sa mu vtedy premýšľalo, ako pomôcť fabrike a ľuďom,

čo mu za desaťročie prirástli k srdcu. Nebezpečnejšie boli hrozby tých, čo chceli násilne pripojiť Slavošovce k Maďarsku, čím sa mala podľa nich zachrániť fabrika a predovšetkým práca pre ľudí. Riskoval, ale požiadal o pomoc armádu. Za pravdu mu dal aj radca Koryčanský, ktorého do Slavošoviec vyslali, aby tu zastupoval štátnu moc. Bohumil nemal prostriedky ani moc, aby mávol čarovným prútikom a zmenil pomery. To až v Bratislave našiel uši, čo jeho nápady počúvali a čuduj sa svete aj podporili.

Na konci októbra sa dni začínajú krátiť. Bohumil si to uvedomil, keď zasa zašiel medzi stromy. Zošerilo sa, zavial čerstvý vetrík. Už bol blízko pri celi svojej vychádzky. Ten cúd signalizoval, že už-už uvidí výsledok snaženia stoviek ľudí, dielo, ktoré tu zostane aj po rokoch, keď jeho kosti spráchnivejú a možno zažltnú aj stránky kroník, na ktorých teraz poctivo zaznamenávajú udalosti búrlivej doby.

„Dobrý deň, pán riaditeľ. Ale ste ma vyľakali,“ pozdravil odrazu spoza chrbta známy hlas. Bohumil sa ani nemusel obracať, aby vedel, že to aj inžiniera Savčenka tiež prepadol svetabôľ, a tak sa vybral na prechádzku. Ani on sa nedovažoval hlbšie do lesa, cesta k tunelu bola ich revírom, kde neraz spoločne preberali nové nápady a hodnotili situáciu – vo fabrike, v dedine, ale aj na mape sveta.

„Tiež neviete obsedieť doma?“

„Jo, taky. Přemýšlím, jak se domluvit s těmi Dudovými vojáky. Co jsou tady, pořád dělají potíže.“

„Hej, už vám povedali, že zasa uviazol transport chemikálií pre výrobu?“

„Slyšel jsem. Je to opravdu k nevíře, jak těm klukům nedochází, že když nebudeme mít potřebné komponenty, nebudeme pro ně moci ani tisknou letáky.“ Bohumil vzdychol.

„Tak sa tu dlho nezdržte, pán riaditeľ. Počul som, že dnes mali na štábe pohotovosť, chystali sa na nejakú švábsku jednotku, čo sa tadiaľto mala presúvať.“

„Vy jste vzácný člověk, pane inženýre. Děkuji vám za zprávu. Ještě kousek a vrátím se zpátky. Počkejte na mně v kanceláři, ještě potřebuji něco probrat. Nashledanou!“

Nie, nikdy sa necítil ako bájnny vták Fénix. Bavili ho nové výzvy, rád sa učil všade, kde bol. Nikdy však nemusel čeliť biede a zaostalosti. Ako je možné, že tu, uprostred lesov kedysi pred sto rokmi vdýchla život papierni slabá žena? Ako sa jej podarilo nájsť robotníkov a majstrov, ktorí robili? Ved' po pár prvých dňoch mal pocit, že prišiel na kar. Že už naozaj neostáva nič iné, len fabriku zatvoriť, kľúč zahodiť do škarpy a dedinu vymazať z mapy. Nech to tu všetko zjedia medvede! Jedoval sa, lebo denne pri prehliadke výroby narážal na podnapitých ľudí. Neraz našiel chlapov nie pri holendroch, ale v závetrí za balmi vyspávať opicu. Nie, Darwin, nemal pravdu. Nie človek pochádza z opice, človek sa na opicu mení!

Porozprával to svojim priateľom v Čechách, kam sa raz vybral pookriať. Slovo dalo slovo a späť sa vracal s dvomi športovcami – dobrodruhmi, ktorí prijali jeho výzvu.

Do Slavošoviec vtrhol víchor. Akoby sa do starej potuchnutej pastierne oprel vietor, vyrazil všetky okná a rozmetal vetchú strechu. Kúzlo fungovalo. Smeti zmizli, špinavé zákutia plné

chorôb a nebezpečenstiev pre malé deti potichu sublimovali. Inak sa nedalo vysvetliť, že v robotníckej kolónii začalo byť jasnejšie a čistejšie.

Vo fabrike sprísnil kontrolu zamestnancov. Koho pristihol v práci netriezeveho, tomu udelil výstrahu. Chlapi to najprv brali na ľahkú váhu, len čo však vyhodil prvého nenapraviteľného pijana, začali sa ľudia v dedine búriť. Vraj priniesol biedu deťom, ktorých otca pripravil o požíveň. On bol na vine – nie ten ožran, čo všetko prepil a nestaral sa o rodinu. Začali sa organizovať. Aj tu sa objavili tí komunisti a hneď spustili vyhrážky na adresu riaditeľa. Z úst do úst letelo slovo, o ktorom doteraz viac počúvali ako ho poznali – štrajk! Bohumil sa nedal, a keď k nemu vyslali deputáciu s požiadavkou, aby vzal späť vyhodeneného robotníka, položil na stôl svoje podmienky: žiadny alkohol, nikto z mojich zamestnancov nebude piť, nielen v robote, ale ani doma! Deputátnici sa na riaditeľa pozerali zhovievavo, akoby hovorili – nechajme ho snívať, že chlapi v Slavošovciach prestanú piť. A čo ešte? Druhá podmienka bola, že každý, kto bude chcieť robiť vo fabrike, musí začať cvičiť v Sokole. Áno, pamätá si, že tým deputátnikov rozosmial. Nič mu nesľúbili. Stačilo však, aby vydal pokyn pre osobné oddelenie a kto sa nepreukázal potvrdením, že je členom Sokola, nemal šancu nastúpiť do práce. A prácu potreboval každý. To už boli tridsiate roky a okolo vo svete zúrila kríza. Hrýzla najviac tých, čo ju nespôsobili, ale boli jej obeťami. Vracali sa ľudia, ktorí pred rokmi odišli za lepším chlebom do sveta. Chlieb sa minul, Európa hladovala a začala vriieť. Bolo treba nájsť niekoho, kto to zastaví, kto dá ľuďom šancu na lepší život, kto ich spasí. Našiel sa jeden taký, skrčok, čo by u nás v krčme dostal do zubov a bol by s ním pokoj, lenže Nemecko, zbedačené po prehratej vojne bolo príliš natlakovaným kotlom, a tak ten fúzatý čudák, čo táral dve na tri a hlavne vrieskal a vrieskal a rozhadzoval na všetky strany svoje smiešne zamračené pohľady, presvedčil postupne zástupy ľudí, aby sa k nemu pridali a snívali o tom, že sa zasa budú mať dobre.

Kam sa ten vysnívaný svet dostal? Propaganda už nevládala zakrývať šantenie smrti na bojiskách. Vojna bola ako nenásytný mlynček na mäso. A začínala mlieť už aj tých, čo na ňu nemysleli a nádejali sa tak, že sa im vyhne.

Spomienky, spomienky, samé spomienky! Bohumil sa až otriasol a pri vstupe do tunela zastal. Úhľadný portál z veľkých kamenných blokov ho naplňal pýchou. Nebyť zaťatosti vtedy, v tom tridsiatom deviatom, bola by tu aj teraz len nepreniknuteľná húština. Trvalo síce dva roky, kým ležal na stole projekt celej trate zo Slavošovciac do Chyžnianskej Vody. Smelé plány! Koľko sa napočúval, že je to príliš veľké sústo, že sa to nemôže podariť. Kde vezmeš toľko ľudí na stavbu? Ktorý inžinier sa do toho teraz pustí? Všimol si si, že je vojna a v tej sa nebuduje, ale rúca? Jedným uchom dnu, druhým von, musel sa obrniť. A trvalo krátkych päť mesiacov od prvého výkopu, kým robotníci tunel prerazili. Chodili sa na to čudo pozeráť z celej doliny. Ešte aj Lehoťania, čo sa neustále so Slavošovčanmi prekárali a doťahovali, obdivne skladali klobúky a hvízdali. Aj chlapi z ich dediny tu precedili litre potu.

Ktosi si dal námahu a spočítal, že tých kamenných blokov je v tuneli stopäťdesiat tisíc. Z takého množstva by sa možno dala postaviť aj pyramída. Nie taká, ako v Gíze, ale určite taká naša, malá, slovenská. Spomenul to aj minister pri slávnostnom otvorení tunela, ktoré zorganizovali na jar, v apríli. Ľudia dreli, uskromňovali sa, bolo im treba naliať energiu a dodať odvahy.

Bohumila obklopilo šero. Obrátil sa a rezkým krokom šiel späť do dediny. Opäť sa vynorila veža kostola, teraz už len ťažko rozoznateľná, vyzerala ako tmavšia šmuha oproti oblohe. Sem-tam prenikli spoza zle zatemnených okien prúžky slabého svetla. Na ulici hliadkovali partizáni, prezrádzali ich iskričky cigariet, porušovali predpisy, ale kto si s nimi poradil? Nebola to žiadna armáda, chlapi pozbieraní z dolín, odhodlaní položiť život, len aby sa zbavili nenávidených votrelcov. A napokon tu, v Slavošovciach, sa cítili v bezpečí. Sem už dávno nezavítala žiadna nemecká jednotka, vyhýbali sa tejto doline ako čert krížu.

Z mosta zbehol na cestu a o chvíľu už prechádzal popri barakoch, v ktorých donedávna žili robotníci, čo stavali tunel a teraz sa v nich ubytovali partizáni. Prešiel cez bránu fabriky, kde sídlil partizánsky štáb, ba bol tu aj muničný sklad, a zamieril do svojej kancelárie. Nechcel nechať čakať inžiniera Savčenka. A tiež mal chuť ísť domov, aby nezabudol, ako vlastne jeho vilka vyzerá zvnútra.

Staré pondusovky odbíjali šiestu. Obaja inžinieri sa skláňali nad výkresmi, na ktorých bola načrtnutá nová výrobná linka. Tá pomôže fabrike zvýšiť výrobu a zaviesť novú technológiu, o ktorej sa riaditeľ dozvedel z ťažko získaného nemeckého odborného časopisu. Zabával sa. Aj Savčenko vedel, že je to iba hra. Teraz počas vojny bolo všetko podriadené armáde. Nedalo sa ani pomyslieť na nové stroje, nedalo sa nič, len snívať a pripravovať sa na čas, kedy bude mier. Bol 23. október 1944, necelé dva mesiace po vypuknutí povstania. Postupujúca Červená armáda sa len ťažko prehrýzala cez obranné línie. Nemci za sebou nechávali spúšť, čo nemohli odviezť, to zničili. A obaja, riaditeľ i Savčenko, vedeli, že Slavošovce plné partizánov, navyše s revolučným národným výborom budú pre ustupujúcich Nemcov chutné a tučnučké sústo. Obávali sa o fabriku, oveľa viac sa báli o ľudí v dedine, počuli o vyhladení celých obcí a strieľaní ľudí.

Obloha sa zrazu rozjasnila a vzápätí všetky tabuľky skla v oknách vybuchli. Ohlušujúci rachot zrazil oboch na zem, inštinktívne si rukami zakryli hlavy. Po výbuchu nastalo ticho, ozvena odnášala posolstvo hrôzy.

„Nálet?“

„Neviem. Asi. Mali by sme do krytu...“

„Tak už nás dostali,“ vzdychol Bohumil. Ak má papiereň skončiť takto, nemá chuť skrývať sa ako krt pod zemou. Prvý impulz ho zdvihol na nohy, prepotkýnal sa ku vzpričeným dverám a po schodoch, habkajúc v tme vyšiel na dvor. Brána so štábom neexistovala. Nádvorím sa rozliehal krik, škripali železné konzoly, pobiehali ľudia, vládla panika. Nesvietilo žiadne svetlo. Len trosky budovy žiarili spaľujúcim plameňom.

Bohumil pozrel k oblohe. Bola tichá, zatiahnutá, lebo len sem-tam presvitala hviezdička. Čudný nálet, pomyslel si.

„Co se děje?“ odchytil okolo bežiaceho chlapa.

„Vybuchla brána. Muničný sklad. Roztrhalo chlapov. Také nešťastie.“

„A kde jsou hasiči?“

Odpoveď nedostal. Kráčal ďalej, ešte ďalej, čo najďalej, preč od tej hrôzy. Sadol si, pozeral navôkol a plakal. Cítil, že vojna ešte ani zďaleka neskončila, že jeho Slavošovce aj s ľuďmi, s ktorými sa tak ťažko zžíval, sú v ohrození života. A zároveň vedel, že je slabý, príliš slabý na to, aby všetkých zachránil. Únava mu ťažila viečka. Pretrel si začadenou rukou s oškvrknutými chlpmi tvár.

Od fabriky prichádzali chlapi. Nemý zástup viedol učiteľ Paľo Kupec. Bol nezreteľný, akoby sa rozplýval, akoby vietor vlnil jeho obraz. Za ním kráčali ďalšie tiene. Konečne podľa charakteristickej chôdze spoznal doktora Beláka. Chcel ho pozdraviť, ale nevidel jeho tvár, nevidel vôbec jeho hlavu. Tiene a dokrvavené postavy sa vliekli popri ňom, nevnímali ho. Nevydávali žiadne zvuky, pod ich nohami sa nepohol ani kamienok. Bohumil užasnuto sledoval zástup, ktorý stúpala do vrchu, a strácal sa v tuneli. Rozbehol sa za nimi, ale v tuneli ho čakala len hustá tma. Mal iba vidiny? Bolela ho hlava, steny tunela akoby sa k nemu približovali, z posledných síl vybehol von a za sebou počul len mľasknutie zatváratej tlamy. Vykrikol.

Prebral sa pod násypom. Zaspal, ani nevedel ako, únava ho premohla. Ku všetkým drobným zraneniam pribudli ešte aj škrabance od ostrých kameňov. Vyštveral sa späť na násyp, pozrel smerom k tunelu, ale vydal sa naspäť do fabriky. Ešte neprišiel jeho čas, ešte má pred sebou veľa práce. Výbuch nastal aj bez zásahu nepriateľa. Disciplíne partizánov nikdy nedôveroval, nemal prečo. Bude môcť vrátiť všetko do starých koľají? Obnoví výrobu? Musí hneď zistiť všetky škody. Musí...

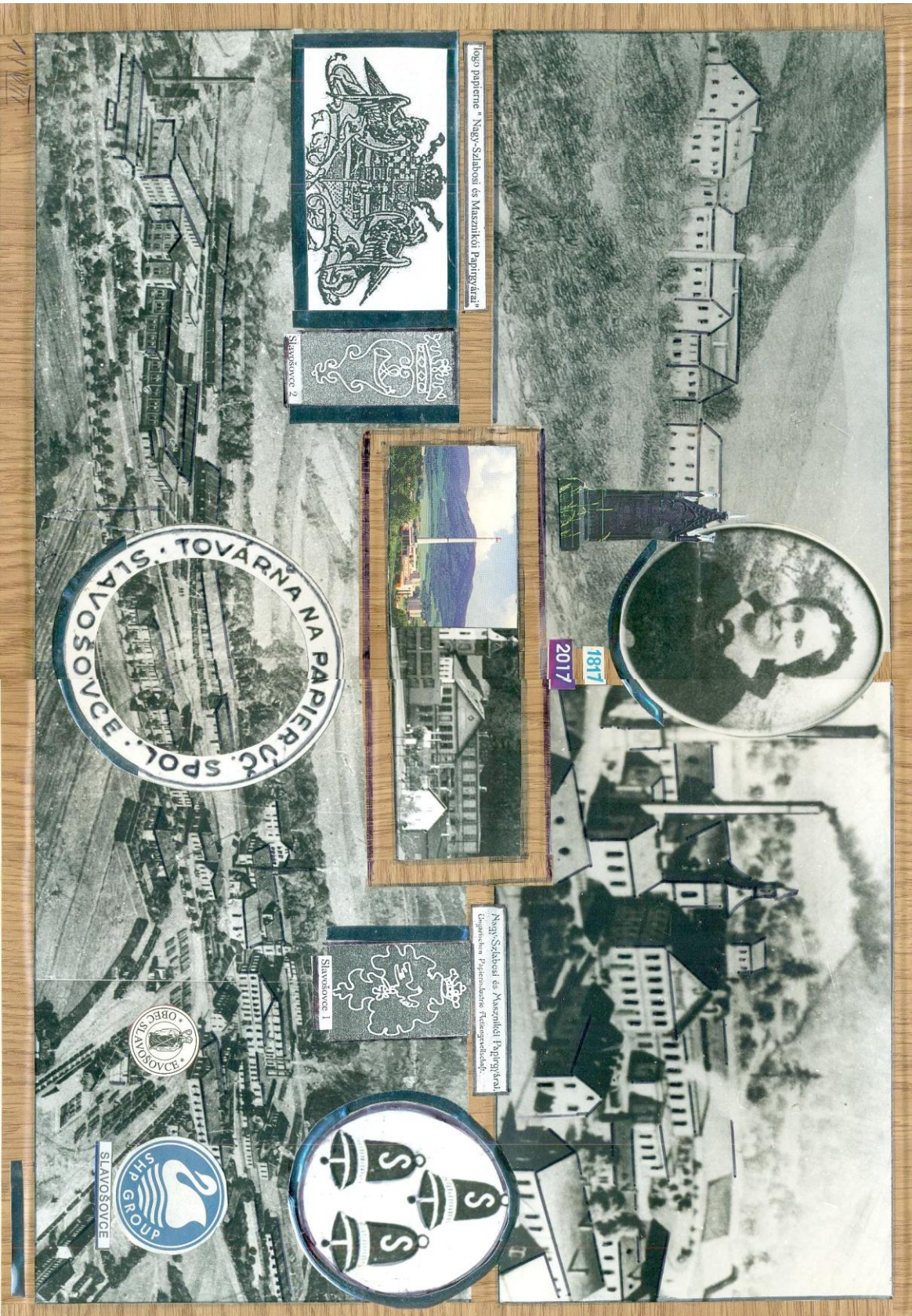
Poznámky autora:

Slavošovský tunel – je súčasťou nedokončeného železničného prepojenia trate zo Slavošovciac do Lubeníka (Chyžnianskej Vsi). Je dlhý cca 2450 m a vybudovali ho v rokoch 1941 – 1944. Zámerom budovateľov bolo kvôli vzniku novej hranice Horthyho Maďarska spojiť znovu Slavošovce so železnicou na ostatnom území Slovenska a zabezpečiť tak zásobovanie papierní surovinou a umožniť odbyt papierenských výrobkov. Po skončení vojny slúžil tunel ako sklad. V súčasnosti silnejú snahy o jeho revitalizáciu a využitie v turistickom ruchu. Dnes ho využívajú miestni obyvatelia na rýchly prechod pod vrchom Homôlka do Revúckej doliny. I keď tunel existuje, pôvodnému účelu neslúžil, pretože v ňom nikdy nestihli položiť koľajnice.

Výbuch v papierniach – 23. októbra 1944 vybuchla vstupná brána Slavošovských papierní, v ktorej v tom čase sídlilo veliteľstvo partizánskej skupiny usadenej v obci. V druhej časti objektu bol muničný sklad. Explóziu spôsobilo pravdepodobne neopatrné manipulovanie s výbušnínami. Počet obetí bol veľký, uvádzajú sa údaje od 25 do 35. Pamiatku tejto udalosti pripomína pomník odhalený pri prvom výročí tragédie.

Ing. Bohumír Janata, v príbehu Bohumil – v roku 1929 nastúpil ako splnomocnenec banky, aby kontroloval riaditeľa papierní v Slavošovciach. V roku 1930 sa stal riaditeľom a zaviedol v papierni disciplínu a poriadok. Bojoval nielen proti alkoholizmu, ale veril v prospešnosť telesného cvičenia, a preto zamestnanci papierní cvičili v Sokole. Podporoval aj iné spolky, ktoré v Slavošovciach pomáhali ľuďom vymaniť sa z biedy. Výrobu a prosperitu fabriky udržal aj v tridsiatych rokoch hospodárskej krízy. Napriek oddeleniu vojnového Slovenska od Protektorátu Čechy a Morava nemusel Slovensko opustiť, ale ostal tu pracovať ako odborník. Keďže fabrika mala počas vojny problémy s dodávkou náhradných strojných dielov, výroba papiera bola prerušená a nahradil ju výrobou liekov a mydla. Bol jedným z navrhovateľov novej železničnej trate – prepojenia medzi Slavošovcami a Chyžnianskou Vodou (dnes Lubeník). V časoch II. svetovej vojny všemožne pomáhal aj partizánskym skupinám, ktoré operovali v celej doline. Po vypuknutí SNP mali partizáni štáb vo vstupnej bráne, ktorá sa spomína aj v poviedke. Materiálna pomoc pre partizánov sa zameriavala na zabezpečenie teplého ošatenia a liekov, jedna časť výroby vo fabrike robila aj montované chatky, ktoré potom odvážali do lesov okolo Slavošovciac opäť pre partizánov. Všetky tieto aktivity sa diali s vedomím riaditeľa Ing. Janatu. Život tohto človeka ukončila guľka vraha na sklonku roku 1944.

Zakladateľka papierní – v poviedke sa spomína, že fabriku založila žena. Bola to Johanna Gyürkyová z rodu Markušovcov v roku 1817; v papierni sa v už v roku 1842 nachádzal aj prvý stroj na výrobu papiera na Slovensku, keďže papier sa tu dovtedy vyrábala len ručne.

PĽA PODOBYNE ZAKLADATELKY PAPIERNE JOHANNY GYURKYOVEJ Z MLADŠICH ROKOV
 ZOBRAZENÁ VAE RVANK A UMIEŠTĚNÁ V PRIESTOROCI KASTIELA V BETLIARI

NÁHROBOK ZAKLADATELKY PAPIERNE JOHANNY
 GYURKYOVEJ uprostred symbolického cin-
 torina v obci Slavošovce, v pozadi dal-
 šie náhrobky členov rod. HORNEACHEROVEJ

Az Első Magyar Papíripar Részvénytársaság
Papierfabriken Nagy-Szlabos & Masznikó der Ersten

Nagy-Szlabosi és Masznikói Papírgyárai.
Ungarischen Papierindustrie Actiengesellschaft.

[Vater von 10]	20	
Familienname: <i>Hornbacher</i>		Die Richtigkeit der Eintragung wird auf Grund vorliegender Urkunden bestätigt. Wäre getraut: Wäre bürgerlich: Eigent: Stammesamt: Kirchenbuchführer:
Vornamen: <i>Johann-Christoph</i>		
geboren am <i>5. 9. 1805</i> in <i>Bauschlott</i>		
als Sohn des (40) und der (41)		
Bekenntnis: 1. 2.	Beurkundet: 1. Standesamt 2. Pfarramt Geb.-Reg. Nr. Lauf.-Reg. Nr.	
gestorben am <i>27. VIII. 1850</i> in <i>Slavošovce</i> beurf. b. Standes-, Pfarramt: <i>Slavošovce</i> Reg.-Nr. <i>I/8</i>		Für nebenstehende Eintragung ist keine Beglaubigung notwendig
[Mutter von 10]	21	
Geburtsname: <i>Fuchs</i>		Die Richtigkeit der Eintragung wird auf Grund vorliegender Urkunden bestätigt. Wäre getraut: Wäre bürgerlich: Eigent: Stammesamt: Kirchenbuchführer:
Vornamen: <i>Katharina-Dorothea</i>		
geboren am <i>12. V. 1772</i> in <i>Bauschlott</i>		
als Tochter des (42) <i>Georg-Friedrich Fuchs</i> und der (43) <i>Anna-Katharina Pritsch</i>		
Bekenntnis: <i>evang.</i> 1. 2.	Beurkundet: 1. Standesamt 2. Pfarramt Geb.-Reg. Nr. Lauf.-Reg. Nr.	
gestorben am <i>2. 11. 1833</i> in <i>Bauschlott</i> beurf. b. Standes-, Pfarramt: Reg.-Nr.		Für nebenstehende Eintragung ist keine Beglaubigung notwendig
[Ehe von 10-21]	20-21	
Die Ehe des <i>Johann-Christoph Hornbacher</i> Beruf: <i>Schuhmacher</i> Bekenntnis: <i>evang.</i> und der <i>Katharina-Dorothea Fuchs</i> geborene Bekenntnis: <i>evang.</i> wurde geschlossen am <i>14. VIII. 1798</i> in <i>Bauschlott</i> beurf. b. Standes-, Pfarramt: <i>Bauschlott</i> Reg.-Nr.		Die Richtigkeit der Eintragung wird auf Grund vorliegender Urkunden bestätigt. Wäre getraut: Wäre bürgerlich: Eigent: Stammesamt: Kirchenbuchführer:

[Vater von 11]	22	
Familienname: <i>Györky</i>		Die Richtigkeit der Eintragung wird auf Grund vorliegender Urkunden bestätigt. Wäre getraut: Wäre bürgerlich: Eigent: Stammesamt: Kirchenbuchführer:
Vornamen: <i>David</i>		
geboren am <i>19. VI. 1792</i> in <i>Ochtina</i>		
als Sohn des (44) <i>David Györky</i> und der (45) <i>Maria Koltorisz</i>		
Bekenntnis: <i>evang.</i> 1. 2.	Beurkundet: 1. Standesamt 2. Pfarramt Geb.-Reg. Nr. Lauf.-Reg. Nr. <i>III/27</i>	
gestorben am <i>1826</i> in <i>Slavošovce</i> beurf. b. Standes-, Pfarramt: Reg.-Nr.		Für nebenstehende Eintragung ist keine Beglaubigung notwendig
[Mutter von 11]	23	
Geburtsname: <i>Markus</i>		Die Richtigkeit der Eintragung wird auf Grund vorliegender Urkunden bestätigt. Wäre getraut: Wäre bürgerlich: Eigent: Stammesamt: Kirchenbuchführer:
Vornamen: <i>Johanna</i>		
geboren am <i>12. VII. 1796</i> in <i>Ochtina</i>		
als Tochter des (46) <i>Andreas Markus</i> und der (47) <i>Susanna-Elisab. Trszlenszky</i>		
Bekenntnis: <i>evang.</i> 1. 2.	Beurkundet: 1. Standesamt 2. Pfarramt Geb.-Reg. Nr. Lauf.-Reg. Nr. <i>III/9</i>	
gestorben am <i>20. 02. 1851</i> in <i>Slavošovce</i> beurf. b. Standes-, Pfarramt: Reg.-Nr.		Für nebenstehende Eintragung ist keine Beglaubigung notwendig
[Ehe von 11-23]	22-23	
Die Ehe des <i>David Györky</i> Beruf: Bekenntnis: <i>evang.</i> und der <i>Johanna Markus</i> geborene Bekenntnis: <i>evangel.</i> wurde geschlossen am <i>4. II. 1812</i> in <i>Ochtina</i> beurf. b. Standes-, Pfarramt: <i>Ochtina</i> Reg.-Nr. <i>III/1</i>		Die Richtigkeit der Eintragung wird auf Grund vorliegender Urkunden bestätigt. Wäre getraut: Wäre bürgerlich: Eigent: Stammesamt: Kirchenbuchführer:

SLAVOŠOVCE

